

Kala Ingrid:

„Aitumma kõigilõ, kiä' ommava'
30 aastaga joosul seto pitsi
konkursilõ ummi töid saatnu'
ja kiä' andsõva' uma' ilosa'
tüü' vällänäütusele!”

lk 2

Rahasepä Maria:

„Seto pido viimäne
laul oll' „Tahtu-i kuigi
kodo minnä”.”

lk 4

Nassari Elvi:

„Kõlvart kõnõli, õt timä tiidse
Sõsarõ-parki ammuki, üle 20 aasta,
ja õt timäle om miildünü
ilosit seto rahvarõivit
ni veesselät olõmist kaia'.”

lk 9

Setomaa

Hind 1.50 eurot

Mai 2023, nr 5 (402)

Välländmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Mõnõ' palakõsõ' Setomaa Turismi keväjäaokaumisilt

2. mail korju kokko hulga MTÜ Setomaa Turism liikmit, õt sõita' ütekuuh müüdä Setomaad ja saia' tiidä', midä tegevä' vana' ja vahtsõ' turismitegijä' – õt õgaüts tiiäs, midä Setomaal pääle timä kotusõ viil pakku' om, ja õt külälisõl olõs õks pikebält põhjust Setomaalõ jäiä'.

KÜLVIGU HELEN

Kõgõ inäbä tulõjit oll Verska Kuurortravikeskust. Näist mitmõ' olli' edimäist kõrda säänestmuudu sõidupääl müüdä Setomaad. Päävä edimätsel poolõl sõidi müüdä Setomaa põhajako vai olli Poloda nulgah, päältlõõnaht käve ka' lõunõ puul, Matsurih ja Saatserinnah.

Mi alosti Lüübnitsa küläst. Külähuulidsa otsah uut meid külävanõp ja entusiastlik küläelo arõndaja Sarja Urmas. Edimäne piatus oll Lüübnitsa tsassona man, mia om väiko kerigu mõõtu ja küläinemisõ' nimetäsegi' kerigukõsõst. Lüübnitsa om aoluitsõlt vinne külä. Parhilla' om Lüübnitsah vindlälisi ja eestlälisi umbõs poolõs. Kas ti tiidset, õt Lüübnitsah om väigokõnõ eräalgatusõl toimiv kodoluumuusi-um? Mi käve tuud ka' kaemah. No' om tiidä', õt kohes tulla', ku om aigu pikebält olla'. Urmas kõnõl tuudki', kuis sibulakasvatusõ ja turundusõ man tüütäs hõste naabrist-parep kavapustõ: ku üts pand suvõl kioski püstü, sis naabir pruum tuust õgal juhul parep olla'. Mi tei bussiga' küläle tsõõri pääle – giidel om tähtsä tiidä', õt saat ka' suurõ bussiga' sõita'. Torni man oll üllätüs, õt ku korgõlõ om keväjäga' Pihkva järve vesi nõõnu'.

Beresjeh võtt meid vasta külävanõp Vao Silvia. Beresje om aoluitsõlt vinne vanausulisi külä. Parhilla' om küläh viil üts pereh, kiä' inäbä vai veidebä vanausulisi traditsioonõ perrä eläs. Beresjest arvu saamisõ jaos om vaia sõita' peris külä otsa. Sää, korgõba kotusõ pääl om matusõaid. Hõste kõrrah, hüä suur ja paksult om riste täüs.

Kohalik vanausulinõ, provva Faina, kõnõl meele sää, veitkese vanausulisi kombist. Sää, mi jalodi külä kavvõbahe nulkah, kohe oll mõnõ ao iist tett vahtsõnõ satam. Tähtsä om tuu päämätselt talvitsõl aol, ku siih-

kandih kau väiga' pallõ lätälisi iäpüüki tegemäh. Satam om tett Setomaa valla projektinä. Vana paadikanalit süvendedi ja sinnä' sai kümmekotusõlinõ ojov sadamasild ja töösõ' vaia minevä' ehitüse', näütüses kaumissild, abisild, parkla ja tulõtõrjõ viivõtmisõ kotus.

Järgmäne piatuskotus oll Rõsna külä, kunigriigikülä, koh šool aestagal om XXX Seto Kunigriigipäiv. Rõsna, täpsebält Suurõ-Rõsna, om suur külä õkva Pihkva järve veereh, nii ku ka' innidse'. Mi kai üle kunigriigiplatsi ja Rõsna tsassona, mia om üts Setomaa veido tiidä' tsassonist, selle õt tä jääs külälisi kaumisõ tiist kõrvalõ. Kuna tsasson om ehitet, tuu olõ-õi tiidä', a õks tä nii paari-kolmõsaa aestaga taadõ jääs. Suurõ-Rõsna tsasson om keskaotsõh külämatõsõiaiah ja tuu ümbre om ka' keskaotsõ elokotusõ kultuurikiht. Tuu om Nahtsi tsasson, pühendet Pühä vagamärtri Anastasialõ. Viimätses kõrdategemi- sõst, mia oll sügäval nõukogodõ aol, om jo umajago aigu müüdä lännu'. Tuu viimädses kõrdategemi- sõst aol om kõik kotusõ' – saina', põrmand, lagi – katõt tuuaolitsõ pruunka värmiga', mia no' kül' väigagi' tugõvalt silmä kraabatas. A nii kuis ütles külävanõp Liivago Imre, kiä' meele küllä tutvust, sis kunigriigipäiväni' om viil paar kuud aigu ja tuu aoga' joudas imeht tetä'. Lubati kunigriigipäiväl pühäkua ussõ' vallalõ hoita' ja ma usu, õt sis om tsassonal jo hoops tõõnõ nägo. Mi looda, õt viisais lask ka' viiparaati pitä', a tuuh kindla saa-ai olla' – vesi om siih Rõsna laheh suvitsõl aol madalah. Mi soovi Rõsna küläle joudu tähtsäs pääväs valmstamisõl!

Turismi saiskusotusõlt om tähtsä tiidä', õt Rõsna puhkõ- keskus, üts piirkunna suurõ- bit majutaiji, om jäl' umanikku vaeldanu' ja parhilla' om sää, suur remont seeh. Kül' nimäki' pia valmis saava': ku inne saa-ai, sis kunigriigipäiväs õks.

Reisiseltkund.

Külvigu Heleni pildi'

Beresje kalmuaiah.

Suurõ-Rõsna tsasson.

Palakõisi siist ja säält

No' uut iih Verska Kuurortravikeskus, koh tuu juht Saarõ Vello ja müügiosakunna juhataja Martini Marilin tei' meele katõh majah – viikeskusõh ja sanatooriumihuunõh – põhäligu tuuri. Pia kõik Setomaa turismi- inemisõ' omma' sanatooriumih vai viikeskusõh kaunu', a kohalikõl olõ-õi muido põhjust sinnä' üüesest jäiä'. Tuuperäst sis mi kai üle ka' erinevvä tüüpi tarõ'. Täpsebält koroonaao ede- otsas sai viikeskusõh valmis illos konverentsisaal, ka' om huunõh olõmah kõrralinõ jov- vusaal ja latsi sünnüpäivatarõ. Sanatooriumihuunõh kai prot-

seduurõ poolõ pääle, koh pak- tas muavannõ, mineraalvi- vannõ ja tõisi hüvvi arolõmisi. Ma soovida õgal Setomaa in- emisõl, kinkõl tervüs kannah- tas, kododsõ muavanni vähä- bält kõrd eloh ar' pruumi'.

Edesi sõidi kõrras Setomaalt vällä, õt üle kaia' Päikseranna puhkõmaja. Tuu mitmõ majaga' kompleks om üts ummamuudu piirkunnah. Kotusõ plussis om innekõkkõ kotus eis': vaiknõ kotus kest Orava kandi suuri mõtsu, ilosa Kõvõrjärve vee- reh. Pallõ om nätä' peremehe puusepätiid. Paadi', kats sanna – üts majah ja tõõnõ parvõ pääl – ja suur pidosaal innidseao tallihuunõh loova' võimalu- isi

väiga' mitmõkesises aoviitmi- sõs. Huvtav om tuu, õt Päikse- ranna külälisõ' omma' piaaigu õnnõ püsükülälisõ' – tuu, kiä' om kõrra kaunu', taht siä' õks tagasi tulla'. Kõlas nii ku tota- kas reklaamlausõh, a ma tiia inäp ku ütest lättest, õt tuu ommõgi' säänestmuudu.

Mino ku kogõnu' giidi jaos uut no' iih midägi' vaht- sõt: ma nimelt olõ-õs kunagi' Päikseranna puhkõma- jast tiid müüdä edesi sõitnu'. Nuu' mõtsa' siih omma' töö- mõli suurõ, mõnõ kotusõ pääl soidsõ' ja päse-ei likigi' ja olõ-õi nii ku siä' asja olnu'. Kohalik bussijuht Saarõ Jüri, kiä' om uma firmaga' ka' MTÜ Setomaa

Turismi liigõh, om vana kala ja tiid hõste, kohe päses ja kohe päse-ei. Nii mi sõidi läbi maa- lilitsõ mõtsa, kooni' joudsõ pia Matsuri lähkohe Koidula-Tarto tii pääle vällä.

Matsurih kävemi Setomaa Turismi vahtsõt liigõht Näpo- tüü Kotust kaemah. Sää, om Sirid Pärtini toimõkas pereh tegemäh kotust, koh täht- sil päivil – nt kostipäiväl ja näpotiütalla päiväl – külälisi vasta võtta' ja võõrusta'. Per- naase tett väiga' hüä sõir üteh maasigasahvti ja lämmä tsäiga' oll täpselt tuu, midä sis vaia ollegi'.

Umaaolist Petsere Lõunõ- laagrit uut lähebil aestagil iih vahtsõ näo saaminõ. Setomaa vald ja RMK tegevä' kuuhtüüd, näil om plaan tetä' kõrda Säits- memägi – korgõ kingo pääl oll aestagil 1920–1930 suur val- gist kivvest laot nummõr 7, mia tähist 7. jalaväerügementi. Sõa aol tuu hädü, no' tahetas tuu vahtsõst tetä'.

Mi jalodi parhillatsõlõ RMK telkimisplatsi pääle, mia om innidse tehijärve man. Lõunõ- laagrih om olõmah paariki- lomeetrinõ tähistet jalota- mistii, minkõ veereh omma' olnu' Lõunõlaagri huunõ', mia' omma' tävveste hääõnü'. Mi šoo kõrd tuud tiid läbi jalota- as, olli õnnõ järve veereh ja kai kaarti.

Setomaa Muusiumidõ juha- taja Marienhageni Merily vei meid müüdä Saatse muu- siumi matkarata, mia juusk Eesti-Vinne kontrolljoonõ lähkoh. Mi sai tiidä', õt muu- siumi suurõ moro pääl väiko' majakõsõ' omma' suvitsõl aol üümajakotusõ'. Jalodi läbi ka' minevä aestaga tett eksposit- sioonist piirest mi ümbre ja mi seeh. Vahtsõnõ ekspositsiooni kõgõ imelitsõp jago om joons- tõt vilmikene üte seto naase elost läbi ao. Sää, om kuulda' mitmit kohalikõ „helüsit“, tuuperäst om vilmih hulga' ar' tundmist. Soovida!

Aitumma kõigilõ, kiä' kõrraldi' (Leima Arne ja Koit-Meriluha Heli), kiä' sõi- dudi' (Saarõ Jüri), vasta vöti' ja üteh sõidi'! Järgmätsel aestagal põrotami Obinitsa ja Meremäe poolõ, koh tuus aos pias olõma valmis saanu' mitmõ' huvtava' kotusõ'.

MTÜ Seto Küük – Seto Kunigriigist ja sõirast

PÄRNOJA ÜLLE

MTÜ Seto Küük vedosnik

Suvi ommögi' kätte joudnu'. Õgalpuul käävä' kipõ' ettevalmstusõ' üritüis. Nii ka' meil. Önnõ nädälitsõ vaihõga' om MTÜ Seto Kõogi jaos kats tähtsät sündmüst – Seto Kunigriik ja Seto Kostipäiv. Õt jouda' mōlōbaga' tegeldä', sis Seto Kunigriigi jaoga' tegeles inäbä Malkovi Pille ja Seto Kostipäivaga' MTÜ tegevjuht Pärnoja Ülle. Šookōrd inäbä möttit Seto Kunigriigi jaoh, Seto Kostipäivast jäl' järgmätseh Setomaa leheh.

Seto Kuningriigipääväl om mi vastuta' seto söögiplats ja Kunigriigi meistridõ laavka. Mi kai üle ka' sõira, leevä ja piiragu võistluisjuhend'i, a Kunigriigipääväl olõ-õi meil joutu sääli iistvidijä olla'.

Pernaase', pangõ' tähele, õt Seto Kõogi pernaisi ettepanõkil mi ooda šool aestagal piiraguvõistlusõlõ kohopiimäpiirakit. Kohetus olgu' sepäga' tett, kas soolanõ vai makõ. Sisse võit panda' Setomaal kasvatõt kraami. Inne küdsämist kindlahe lukõ' võistlusjuhend läbi. Söögiplatsilõ kirjapandminõ om kooni' 15. juunini'. Taotlusvorm om üleväh Seto Kunigriigi lehepääl. Ku olõet huvilinõ, sis panõ' hinnäst kirja no' kõrraga'. Mia täambä tett, tuu hummõn hoolõlda'.

Kuningriigi laavkahe mi ooda kraami kõigilt Seto Kuningriigi

ja MTÜ Seto Küük meistridõlt. Kõgõ küüsütäs kõrraga' süüdävat kraami, näütüses leibä, sõira, piirakit. Süüdävidõ iist vastutas õga kauba tuuja, õt meil olõs dokumendi' ette näüdädä', ku PTA aamõtnik pias nuid küüsümä tulõma. Ku laavkahe tuud kauba pakõndil olõ-õi pääl silti tegijä nimega' ja valmistamisõ kuupäävaga', sis šool aestagal mi plaani sildi eis' panda'. Õt ostjal olõs selge, kiä' om kraami tennü' ja vastutas kvaliteedi iist.

Sõiralõ om Setomaa ja Võromaa taotlõnu' ja saanu' geograafilisõ tähise tunnustusõ. Ütest külest om tuu tähtsä privileeg, a tõisildõ kaieh om mõnõ reegluga' kohustus. Geograafilinõ tähis tähendäs, õt aamõtligult müvvä' tohtva' sõira nime all sõira önnõ nuu', kinkõl om vastav registriirng PTA man tett. Tõõsõ' tohtva' šood nimetä' näütüses juustulaadsõs tuutõs.

Šooni aoni om Seto Kuningriigi laavkamüügih tuust teemast kõrvale kaet. A mi tiia-äi, mäntsel aestagal PTA aamõtnik säntsit asju kontrollma tulõ. Sõiravõistlust tuu nii täpselt pututa-ai, selle õt sääli om sõir tuud maitsmisõs. Tähtsä om, õt müümisõ man olõs kõik paprõ' kõrrah.

Mi väiga' soovida, ku sul om tahtminõ ja mõtõh uma sõira kasvai mõnõl kõrral laadopääl müvvä', sis tii' paprõ' kõrda. Om lihtsap sul hindäl sõira müvvä' ja meil laavkamüügih ka'.

Seto Küük Kuningriigih Luhamaal.

Seto Kõogi kogo pilt

Leelokoori' Madara ja Velõ' Rakvere festivalil

Keväjädsel pääväl 23. aprillil toimus Rakvereh festival „Meie kodu – Eesti“. Festivalilõ oll' kutstu ka Põlva Seto Selts. Leelopark Velõ' käve Rakvereh üritüsel ka sügüse. Festival toimus Rakvere tiatrimajah, koh om ka kultuurimaja. Kultuurikollektiive oll' pallõ ja mitmõst rahvusõst ku mitmõst liinast. Kontserdil esinesi' rahva-

tandsuansambli Tarvanpää ja ukraina ansambli Barvinok Rakverest, koreograafilinõ ansambli Kolor, tandso-stuudio Arkida Uzbeki tants, valgõvinne ansambli Ljanok ja ansambli Gorlitsa – kõik Talina liinast. Esinesi' vinne ansambli Jarjanka Kundast ja ansambli Javir Sillamäelt. Põlva setodõst esinesi' leelokoor Madara ja meeste leelopark Velõ'. Mi etteastit võeti vasta suurõ aplausiga. Anti tiidä', õt rahvalõ miildü mi laulminõ.

Pääl kontserti kutsti kõiki külälisi pidolauda kihhä kintämä. Lavva' oll' loogah hüäst ja parembast söögist-joogist. Pido jakku vil kavvast aost, koh oll' pillimängu ja ütist kuuhlaulmist.

Ütlemlädä illos üritüs oll'. Aifumma kõrraldajilõ hüä vastavõtmisõ iist!

RAHASEPÄ MARIA

Rakvere festivalil.

Rahasepä Maria kogo pilt

Pilotaminõ nõud aigu, a om ka illos silmäle kaia'

Seto värmilitsõ pitsi päivi om Verskah peetü 30 vuuri. Peime sis mi juubelpito ja teime vahekokkovõttit.

KALA INGRIT

seto pitsi päivi pääkörraldaja

Timahava töimõ seto pitsi päävä sünnikotusõhe tagasi. Pidopitsi oll' hüä vällä säädä' Verska kultuurimajja. Ku kokkovõttõ' olliva' tettü', sis tull' vällä, õt 30 aastaga joosul om kõkõ inämbä konkursi preemiast-tunnustust saanu Auseri Taimi varatsõmbast aost ja Linnusõ Marje illatsõmbast aost. Noortõst om silmä paistnu' Reidla Angela tütre' Hälvini Lumileid ja Yyhely. Värmilitsõ pilo pilotaminõ om aigunõudva tüü. Varahampa tunnustust saanu' tüüde ülekaemisõ-näütüsel oll' vällä 68 ilosat pitsiga tüüd – oll' midä kaia'! Aifumma kõigilõ, kiä' ommava' 30 aastaga joosul seto pitsi konkursilõ ummi töid saatnu' ja kiä' andsõva' uma' ilosa' tüü' vällä-näütüsele! Välläkaemisõst oll' säetü eiski edimätse pitsikonkursi võidutüü, Perve Ilme ja Jaana tettü kleit ja sall.

2023. aastaga konkursilõ „Kingtüs“ tuudi 32 tüüd. Näpotüü tegijidõ hulgaht oll' nuid, kiä' ommava' varahampa konkursil käünü', a hüä miil om, õt oll' ka vahtsit osalõjät. Kolmõ nädälil joosul saiva' kõik kotusõ

Kõõ paremb pidopäävä kingtüs om tort. Tüü autor om Vabarna Maret.

Teervaldi Reigo pilt

pääl hinele meeleperrä pitsile hellü anda'. Kõik pitsi' olliva' ka kaameraga ülest võetu ja Facebuuki lajalõ ilmalõ kaemisõst ja helü andmisõst säetü.

Parembidõ sortimisõst kutsti kokko asatundjidõ komisjon: Kangro Ulve, Kunsti Tiitu ja Vabarna Jane. Hindäjä' hint-sivä' innekökkõ pitsi, kaeti, ku peeñokõistõ om pilotõdu, kuis sobis kangaga kokko, kuis om ummõldu ja kuis värm'i säetü.

Edimäne preemia anti Liivago Galinalõ. Timä undrikupits oll' hõste pilotõdu ja kiteti hüvvi väreme. Ökvall nätä', õt Galinal om korgõhkoolih pitsi-

meisteri oppus saadu. Tõõnõ preemia anti Linnusõ Marjele päälinigu pitsi iist. Umalo miniäle kingtüsest tettü lini-gulõ om ilostõ säetü keerulinõ hüä värmivalikuga pits. Kolmanda preemia saa Vabarna Maret makõ iso pääl ajava tordi iist. Hüä julgõ lahendusõga pitsivahunõ tüü sai ka kingtüse teemapreemia.

Koolinoortõ kõõ parembast tüüst kiteti Meremäe kooli opilasõ Paloka Pilleriini kott. Tuu kott om illos, praktilinõ ja hüä värmivalikuga. Tõõsõ preemia sai Pilleriini veli Paloki Gerd. Timä ilokäteräti pits om kva-

liteetne ja ütekõrdsõ langaga pilotõdu. Kolmanda preemia sai Meremäe kooli 7. klassi opilanõ Saarekivi Katarina-Lee järje-hoitja iist. Oppaja preemia lätt Meremäe kooli käsitüüoppa-jalõ Andresoni Sigrele, kõik kol' parembat tüüd om timä opilas-tõl tettü.

2024. aastagal tulõva' pitsipäävä' jälki. Konkursi teema om „Suvi“. Võidõ jo naada' plaani pidämä, midä tulõvast suvõst hinele vaia om.

Timahava kõrrald' pitsipäivi Seto Käsitüü Kogo, tugisi' Rahvakultuurikeskus ja Setomaa Vallavaltsus.

Seto kudaja' Kihnu VI kudamisfestivalil

Setomaa kipõ' kudaja' Köppo-Jacobsoni Külli, Vabarna Jane, Vabarna Maret ni Pärtini Sirid saiva' Seto Käsitüü Kogo pakmisõl osa Kihnu VI kudamisfestivalist.

28.–30. aprillil oll' Metsamaa perimustallo kokko tulnu päält 40 huvilisõ, kink hulgaht päält seto ka võro ni mulgi kultuuriipiirkunna'.

Timahava opati Kihnu naisi sokkõ vai sis puõsukkade kudamist. Kolmõ päävä joosul lasti varrastõl vätku' saarõ parembidõ kudajidõ juhõndamisõl. Päämine tüü oll' õks mustri-lehe perrä, a mano tutvustõdi kihnuperätsit kudamisteh-

nikit ja rahvarõiva kandmisõ traditsioonõ.

Lisast sai saarõl kastiautoga sõitõh ringi kaia', Kihnu Muuseumih kuta' üteh Kihnu vanõmbidõ käsitüümeistridõga, kävvu' kerkoh, kihnu tandsõ oppi', mihi ni nuuri pillilõ kullõlda' ni savvusannah kävvu'. Kudamisõ vaihõl oll' kõrraldõt sirotuspauusi' ja näütüsel sai umma käsitüüd pakku'. Kipõt kudamist jakku ka Kasari Jareki kontserdilõ.

Aifumma Kihnu Kultuuriruimilõ setokõisi mano haardmast ja uma kultuuri rikkuisi jagamast!

VABARNA JANE

Kudamisfestivalil.

Vabarna Jane kogo pilt

Seto lihavõõdõh Rāpinā valla Linte külāh

Välāhpuul Setomaad saiegi edimāist vuuri kõrraldõdu seto lihavõõdõh Rāpinā valla Linte külāh. Plaani' saie' paika pantu jo sügüse, õt teemi muna-loomka, toomi seto kultuuri ja näütāmi kombit kohaligulõ rahvalõ.

Külāplatsi man võti' Põlva setosit vasta Linte raamadukogohoitja Jane ja kohaligu' latsõ'. Liivaurik oll' valms tuudu. Mi mehe' Velõ' teie' kipõlt munaloomka. Latsõ' tassõ' istmisõpinke ja lavva ni termosõ kuuma tsāiuga. Põlva seto' katsõ' lavvakõsõ hüä ja paremba söögikraamiga.

Loomkal.

Rahasepä Maria kogo pilt

Rahvast oll' kōgonõnu peris hulga ummi latsi ja latsõlatsiga. Seto kultuuri kaema-kullõma oll' tulnu ka tõõsõst rahvusõst kohalikõ Rāpinā kandist.

Raamadukogohoitja Jane kōnõl, kiä' omma' tulnu' külā-kosti tuuma. Mi Ilotsõõri leelonaase' ja Velõ' lauli' leelolaulu.

Piirisilla Aivar kutsõ kõiki munaloomka mano ja kōnõl, kuis munahõõrätāminõ käi. Latsõ' võti' handa, oll' suurõm-bit ku väigokõisi latsõkõisi, 2–3-aastakatsi. Eelmisõl pääväl oll' latsõ' ütehkuuh värmnū' munnõ Linte külākeskusõh. Täüskasunu' võti' ka handa,

nii õt kõik saie' mitmit-mitmit kōrdu munnõ hõõrätādä'. Latsilõ väiga miildü, esiki ku mi naksi ar' minemä, latsõ' oll' õks munaloomka man.

Tsõõripääl käve ka hañdsatops. Pärnoja Ülle ja Palmre Väino mänge' pilli. Tandsti seto tandsõ üteh kohalikõga. Mi pido lõpõtadas kōo lauluga „Tahtu-i kuigi kodo minnä...“.

Kohalikõlõ miildü' mi leelolaulu', pillimäng, tandso'. Ilm oll' ka illos ja päävālinõ.

Aifumma Janelõ, timāga mul kuhtüü laabu ja seto lihavõõdõh saiegi peetüs.

RAHASEPÄ MARIA

Kirmasõ pidämisõ traditsioon om pikk ja olõnõmalda' aost vai riigikõrrast kohki' õks midägi' toimus. Mõni kirmas om elojovvulitsõp, mõnõl töösõl om olnu' pikeb vai lühep paus. Minkõst nuu' pausi' tulõva' ja ku tugõva' oldas uma leeloga'?

LÕIVU MERLIN

Ollõh no' kaenu' seto kultuuri ja eis' ka' tuu seeh veidebä vai inäbä olnu', tekitäs teema minol huvvi. Tandsmisõst ja püüne pääl esinemisõst ma väiga' huvtõt olõ-õi, a laulda' õks tahasi vaehtõpää.

Mullõ om jäänü' silmä, õt mõnõ' kirmasõ' omma' elojovvulitsõba' ku töösõ'. Täks iistvidäjä' omma' nuu', kiä' traditsiooni eloh hoitva'. Mullõ paisus, õt kõik tiidvä' ja tulõva' õigõl pääväl, a tegeligult 21. saandil tuu inäp nii lihtsa olõ-õi, tuuperäst õt õgasagamatsi tõisi huvtavvi meelelahutusõ variantõ om väiga' pallõ. Kirmasõ ülesannõh om aoh vaest töösõst lännü'. Kirmas olõ-õi inäp nuuri kokkosaamisõ kotus. Toolõ kaemalda' om nuuri õga kõrd uma jago kohalõ tulnu', olõ-õi tegemist pensionäre klubi kokkosaamisõga'. Taldas kõõ perrega', nii õt esindet om mõnigi' kõrd kol' põlvkunda.

Aoga' om töösõst lännü' ka' tüü tegeminõ ja suhtuminõ aigu. Teno massinidõlõ saat jouda' õkka paika ja ku tahat, sis läbi kavvu' mitu kirmast. Sagõhöhe tuldaski' kambaga', tuu om sotsiaalnõ suhtlõminõ kogokunnaga', mia om väiga' tähtsä parhillatsõl ekraaniaol. Lihtsa om jäiä' diivani pääle ekraani kaema. Olõs elektri ikaldust inäbä, olõs rahvas kõrraga' sotsiaalsõp.

Täämbätsel pääväl tulõ kodo üleilma meelelahutus ja tuugi' vähändäs näost näkko suhtlõmist. No' hõigatas üritüisi maaha molõraamaduh ja musagamatsõlõ om tuu suurõs abis, avitas meeleh hoita' ja võimalusõl tulla'. Kirmasõlõ sõidõtas üle Eesti. Ma imestä, õt turisimisektor olõ-õi viil küüdis taadõ saanu', a vaest kogokund om eis' hoitnu' nii, õt midägi' olõs ummilõ.

Verska kirmasõl.

Lõivu Merlini pilt

Mille minnä' kirmasõlõ?

Kirmasõl esinedä-äi, sääl oldas, saias kokko sugulaisi ja sõpruga'. Lauldas, tandstas ja kõnõldas absoluutsõlt kõgõst vai sis tõistsõnnu om kokkosaamisil õks viil ka' tähtsä sotsiaalnõ roll täütä'. Sama suur roll om ka' külä raamadukogol ja nädälih kõrra küläst läbi-vuhisõval autolahvkal, kala-autol ja kaltsukal. Tuu jaos, õt külä eläsi', tulõ tegeligult ütel vai töösõl põhjusõl saia' periselt kokko.

Kindlahe avitas kirmas hoita' eloh ka' muusikat, leelotraditsiooni ja inne kõkkõ õigus-tas tuud, õt mille seto' omma' uma leeloga' UNESCOh – tuu om eloh kultuur. Lauldas, selle õt tahetas, laulõta-ai projekti-rahhuga', õt om vaia karmanni täütä' ja näüdäda' kinkõlõgi', õt kultuur õks eläs. Samah, projekti api om õks vaia, õt olõs järepevõvõ, ilma rahalda' kiäki' hüätegevõsõga' uma ao arvõlt

tegele-ei. Umakultuuri iistvidäjit om veidõ ja nuid tulõ tasusta', selle õt nä omma' kogokunna visiitkaardi' ja järepevõvõ hoitja'. Täämbätsel pääväl kõik elementaarnõ tulõ-õi inäp kotost.

Ku tulla' viil kõrras tuu mano, õt mõni kirmas om elojovvulitsõp ku töönõ ja mõni vaos aastakümnidõs unõssihe. Sool aetagal om mõnõh mõttõh olnu' kirmassidõ vahtsõnõ tulõminõ ja kogokunna' omma' naanu' elostamma vanna umma kogo-kunna traditsiooni.

Hüäs näütes om 1. mail peet Matsuri kirmas, mia oll päält pikkä pausi. Samah oll sääl kirmasõl rida asju tõisildõ ku muido. Kotus oll küläplatsi asõmal kodo moropääl ja leelotsõõrih tei' kõik kõkkõ üteh, olõnõmalda' soost. Reeglina omma' mõnõ' tandsu' ja laulu', koh mehe' omma' kõrvalmaad, a ilm oll keväjäne ja rahvast

veidõ, sis kõik olli' kuuh. Mia päämäne, õt tunnõh oll õigõ ja tegeligult kõik kirmasõlõ tähtsä' elemendi' olli' olõmah: leelo, tands, eloh muusika, kodonõ süük, miildetultõsõ' innidest aost. Kirmasõl om kõõ kiäki', kiä kõnõlõs, õt kuvvamuudu varahappa sooh kotusõh kirmast om peet, a ku pallõ aoh taadõpoolõ mindäs, olõnõs jutusoonõst ja ku vana kõnõlõja om, a mäntsegi' jutu' õks kõnõldas. Järgmätsel aestagal loodõtavalt saami vahtsõlt Matsurih kirmasõh kokko.

Om kirmassit, mia' omma' nii-üldä' tugõvalt ja püsüvõlt elojovvulitsõ'. Ma eis' toosi' siih vällä näütõses Lepä, Uusvada, Verska juripäävä kirmasõ'. A ka' soo kullannõ troika om õgal aestagal eismuudu. Kümne aestaga tagotsõl aol nuu' kirmasõ', päämätselt Lepä ja Verska, olli' suurõ', kohalõ tuudi ka' tudengi' Tartost ja Viländist. No' om

tudengit veidebä. Lepä kirmas jäi minevä aestaga ar'. Ma' ja viil mõni aktivist olli' kohal, a töösõ' tulõ-õs, samal aol oll viil mitmit üritüisi ja üts jago rahvast olli' ka' tüükomandeerin-guh vällämaal, kiä' muido olõs tulnu'. Mi sis saisi, ai juttu ja lätsi tult tiid tagasi.

Soo aestaga Verska juri-päävä kirmas oll lõpus ja töömõli hüvvämiilt tei' vahtsõ' leelolaulu' ja improvisatsiooni'. Samah jätt õks sõnatus tuu, õt mehe' laula-as, kukki' väiko leelopargi jago näid sääl oll vai sis töönõkõrd om vaia viil määnestki' x-elementi, õt asä' sünnüsi'. Nalakas om tuu, õt sama' mehe' lauli' peräst Reegi majah nii, õt maja helisi. Mia oll Reegi majah, mia jäi kirmasõl puudu, tahasi küüsidä...

Paistus, õt tuu jaos, õt kirmasõ' alalõ jääsi', om vaia õks kedägi', kiä' tulõtas miilde ja tsütsütäs ja kuts ütel vai töösõl

moodul rahva kokko. Kirmas om kõgõ ehedäp leelo elovorm, selle õt kõik töönõ paisus olõvat jo lavalinõ esineminõ ja siih om määnegi' vaih eiski' sis, ku leelotekst om sama. Tulõ luuta', õt iistvõtjil jakkus joudu, õt hõigada' hõim kokko suvitsõl aol, ku kalendri om täüs meelelahutusüritüisi ja kõrraga' tahasi olla' õgal puul. Kirmas om üts seto kultuuri tugisammas ja tuud tulõs hoita'.

Tuud viimäst om vaest rassõ tetä', selle õt vanal aol oll kirmasõlõ minek elementaarnõ (muialõ väiga' minnä' olõki-is) ja püssü meeleh, oll tugõvalt kõüdet kerigu ja tsassonidõ nimipühäkidõ päiviga'. A no' järest suurõnõs usuleigus. Kirmas eis' om õks ilmalik ettevõtminõ, a tuu n-ü kerigukalendri avitas hoita' asju meeleh.

Om huvtav kaia', õt kuvvamuudu traditsioon eläs ja tõistsagamatsõst lätt. Töömõli hüvvämiilt tege tuu, õt kirmassit tulõ „mano“ läbi vahtsõstelostamisõ. Töösõstmineki põhjus om mõntkõrd ka' põlvkundõ vaelduminõ – kõik mia' eläs, tuu ka' lätt töösõst, a päämätsõ' jao' jääse' püsümä: inemisõ', leelo, muusika, jutu', improvisatsioon.

Mia pand minnu hinnäst kirmasõlõ sõitma? Päämätselt mul om vaia sõita' 100 km ja edesi-tagasi sis 200 km. Peris pikk tii om vaia üte pido jaos maaha sõita', ku viil tiiaiki-i, õt mia ja kuis nakas juhtumma ja kiä viil kohalõ tulõ. Ma olõ opnu' rahvaluulõta ja ka' eis' laulnu' koorih, tuu sis ommõgi' päämäne põhjus, õt ma taha olla' loomuliguh keskkunnah. Ja mul om huvi kuulda' mõnt vahtsõt teksti tuttava viie pääl vai sis improvisatsiooni. Viimätsel aol om mano tulnu' ka' üritüse osalinõ salvõstaminõ, ma usu, õt tuugi' avitas hoita' traditsiooni üleväl, selle õt tuud kaesõ' ka' nuu', kiä' sool kõrral saa-as kohalõ tulla', a vaest järgmätsel kõrral võtva' plaani ja tulõva'.

Mullõ väiga' miildüs sääne uma asä ajaminõ kirmasõl, õt kohki' ilotasõ' naase' ja kõrral-maad laulva' mehe' ja kohki' kiäki' tands ja tuu kõik om kõrraga', õt olõ-õi määnestki' järekõrda, õt no' laulva' mehe' ja naase' uutva'. Tuu spontaansus ja ehedüs ja kordumatus om õga kirmasõ võtmõsonas.

Kirmasõl näemi!

Kirmaski' Matsurih

Mille tetä' kirmaskit? Kirmask om jo ummilõ. Ummilõ armsailõ sõbrakõisilõ. Siih, mi kotoh om pallõ suurõ' mäe' ni helü helises ilosahe. Mi külä lauluime Miko Ode olõsi' vaest leelotanu siih. Timä meelehüäst, hindä meelehüäst, ummi latsi meelehüäst.

A mille viil? Mille om vaia tah tetä'? Ma sai üte unõ – tii'! Siis kõlist mullõ üts hüä ineminõ – tii', tii' uma moro pääl, a tii'!

Ma mõtli jo sis, ku siiä' elämä tulli, õt õgal küläl om kirmask, meil piät ka olõma. Ja nii taa jaht pääle nakaš.

A kuna? Kүүisse sis Hõrna Aare käest, õt kas tä tiid. Läts veidõ aigu ja olõ' sa', Aare, süämest tennät – mi sai tiidä', kuna om. Kirmaski' seto küllih om kirotõt üles ütte raamatuhe, mingõ' ni kaegõ' perrä, Obinitsa raamatukogoh om näät'.

Matsuri (Raakva nulk) – kirmask oll' kats nädälit pääle liha-

võõdõt (Seto kodu lugu, 1999, lk 130).

Matsurih olli' suurõ' kirmaski'. Ku inemisõ' ar lätsi', naksi' Vömmorski külä naase' kirmaskit pidämä, nii nakaš veidõ Matsuri rahvast tah kirmaskihe käümä.

Olõ-õi tiidä', kuna oll' perä-mäne kirmask. Kas kiäki mäletäs? Ma taha tiidä', a ku saa-ai, olõ-õi tuust midägi, järgmätsel aastakal näemi jälki Näpotiü kotusõ moro pääl.

Mille mu moro pääl? Õigõ küläplats om mõtsa kasunu ja olõ-õi inämp külä uma. Mu kotoh on kõik olõmah, vesi, elektri, lavva', tooli', olõ-õi vaia kohegi midägi vitä', nii saigi kirmask mu kodo moro pääle.

Sool aastakal oll' hüä summa-kõnõ inemisi, kats tunni sai' mi mäekese' helisedä'.

Aitumma tulõjilõ!

PÄRTINI SIRID

Matsuri kirmasõl.

Lõivu Merlini pilt

Verska Naase' 15

Juripäävä kirmasõl pidi leelokoor Verska Naase' uma koori 15. tegutsõmisaastakka. Aitumma õnnõsuuvjilõ ni Setomaa vallalõ tenokirä iist! Leelokoorih laulva' Merilult Heli, Kapteni Eve, Teini Merike, Kruusamäe Meelike, Kadarpiku Tiina, Leima Evelin, Vabarna Jane, Linnuse Marje, Linnuse Anni, Sussi Merle, Soku Kristiina, pildilt puudu viil Keerpalu Marika, Keerpalu Eli-na, Teervaldi Janika, Toomõ Elo ja Samueli Liis. Teervaldi Reigo pilt

Lihavõõdõh Saarõpeedi rahvamajah

*Ammu-ks oodi sedä aigu,
ammu oodi, kavva kaie,
astsõ armas aokõnõ,
jõudsõ meele-ks lihavõõdõh.
Tämbä tullu-ks Mulgimaalõ,
Saarõpeedi rahvamajja,
hõim om kokko hõigatu,
rahvas kokko kutsutu.
Aitumma teele, Heli, Ille,
meida vasta võttõmast.*

Puulpühä, 29. aprillil sõidi Mulgimaalõ Põlva leelomehe Velõ, Setomaa Vanõmbidõ Kogo päävanõmb Järvelilli Rein, pillitütrik Leima Evelin ja pillitsura, innine nursootska Operi Rain.

Setomaal peeti lihavõõdõpühhi kats nädalit tagasi 16. aprillil. Õga sis ütekõrraga saa-i mitmõh kotsõh kõrraga olla. Selle märgotimi Heliga tulla kokko ildampa. Edimäist kõrda oll' kokkosaaminõ Mulgimaa setodõga sügüse Viiratsi rahvamajah. Rahvalõ väiga miildü, kohal oll' sis uma 100 inemist. Saal oll' püstitäis. Pääle tuud märgotimi Mulgimaa seto Malõhi Heliga, õt määndsel seto tähtpääväl saasi vahtsõst kokko. Paika saiegi pantu keväjä lihavõõdõpühäl.

Saarõpeedi rahvamaja moropääl oll' valms tettü munaloomka. Rahvamajah oll' Helil üles säet näütüs – pildi Petserimaast ja kirändüst. Heli oll' vällä pandnu ka mu puja Raineri kirotõt setokiilse jutusõraamadü ja luulõkogo'.

Rahvast kogosi pallõ, küll Türilt, Elvast ja Tartost mitmõ perre' ja tõisi. Hüä miil nätä, ku tulõva' noorõ perre' ummi latsi, vanõmbidõ ja vanavanõmbidõga. Lämmi vastavõtt Helilt ja rahvamaja juhatajalt Mirka Illelt.

Kõik külälisõ hõigati saali kohvilauda. Sõõgilaud oll' loo-

gah, kõkkõ hüvvä ja parembat süüki-juuki. Alostusõs Leima Evelini iistlaulmisõ ja pillimänguga Seto hümn laulminõ. Ku sõnavõtu' peetu, tennämisõ edesi üteldü ja kingtuse' üle antu, kõlasi mito seto meeste laulu. Aig oll' maitsa' hüvvä seto süüki. Tsõõripääl liiku seto joogi hañdsatopka.

Kihäkinntüs tettü, ollgi paras aig minnä' moropääle munnõ hõõrätämä. Võetigi handa, kõköpäält õks latsõkõsõ'. Ka täüskasunu' oll' hoolõga munaloomka man. Mõnõ' näie' säänest asja – munaloomkat edimäist vuuri. Moropääl oll' pillimängu, kargust, meeste leelolaulu.

Pido jakku rahvamajah pillimängu, leelo ja tandsoga. Inemisõ' saie' umavaihlõ ja sugulastõga kõnõlda'. Õks küsütäs, õt kost sa' olt. Saie ka küsütäs, ku pallõ' omma' peri Petserimaalt, kellel omma' seto juurõ' ja kiä' seto kultuuri huvilisõ'. Käega anti märku, nii õt pia võrdsõlt õgalt puult. Tõõnõ küsüminõ oll', õt kas tahetas vil kokko saia'. Kimmäs vastus oll', õt jah, a sis sügüse poolõ. Ma teie ka ettepanõku, õt Mulgimaa seto' võisi' tetä' uma seto seltsikõsõ'.

Hüä miil, õt pido läts kõrda, rahvalõ miildü. Seto pido viimäne laul oll' „Tahtu-i kuigi kodo minnä“.

Aitumma Helilõ, Mulgimaa setodõ kokkohõikajalõ, ja Vladimirlõ, timä perrele. Suurõ-suurõ teno anna Saarõpeedi Rahvamaja juhatajalõ Mirka Illele ja timä toimkunõlõ lämmä vastavõtu ja hoolõ iist. Aitumma Hörna Aarele bussisõidu kõrraldamisõ iist ja bussijuhilõ Lumi Kalmerilõ.

RAHASEPÄ MARIA

Saarõpeedil.

Mirka Ille pilt

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle, tel 5656 9079, e-post: kauksiyll@gmail.com
Toimõtaja (lisaleht Vahtsõt Vallah) Järvelilli Rein, tel 504 6423, e-post: rein.jarvelill@setomaa.ee

Keeletoimõtaja Palmi Silvi

Seto keele tõlkja Sarvõ Õio

Külesäädmine Lööpri Priit

Välläandja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Külviku Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Õio, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüriõ Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjä: Printall AS

Lehe ilmumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalehte Vahtsõt Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata: kauksiyll@gmail.com

vai Setomaa aoleht, Obinita külä, 65301, Võro maakund.

SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata: rein.jarvelill@setomaa.ee

Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Talnah saa nätä'ilosat seto näütüst

Maikuu algusõst pääle saa Eesti Vabaõhumuuseumi seto taloh kaia' Verska muuseumi kokko pant välläpanõkit väärnimmist päälkiräga „100 aastat seto perekonnanimesid“.

NASSARI ELVI

Talnah Eesti Vabaõhumuuseumi nakas eesti juripäävast pääle suvinõ koõtmah käümisõ aig. Vahtsõst tetäs jal vällälõ kõik muuseumitalõ, üles pandas ka mõnõ' näütuse' lühembäst aost. Nii saa seto Vanataloh kaia' näütüst setodõ väärnimmist (nimenäütüs), Kolu kõrdsih tuntu vilmi- ja muusigategijä ni saatõjuhi Sanderi Mardi värmipilte, Pulga taloh saajanäütüst. Nii õt Talnahe tullõh tasos ka vabaõhumuuseumist läbi astu'.

Seto talo nimenäütuse välläpanõk om mitmõ muuseumi-tüütäjä kuuhtüü. Koostamisõ ja kõrraldamisõga oll' kõüdet Orasõ Ode, Kunsti Tiü, Posti Ivo ja Marienhageni Merily, väärilitsõ kujondusõ tekk lavastuskunstnik Meeru Maafa. Näütuse pikä' ja veiga põhäligu' ni hüä' jutu' om kokko kirotanu' kirändüstiidläne ja tõlkja Aabramsi Vahur. Aitumma kõigilõ tublidolõ ja mõistjilõ tegijilõ!

Minevä aasta oll' näütüs üleväh Seto Talomuuseumi külmäh tarõh. Käve minevä aasta kaemah ja näütüs miildü. Tullgi toona' mõtõh küüssü tuud välläpanõkit ka mi muuseumi. Tiidä' om, õt Talnah ja Harjomaal eläs pallõ setosit ja arvada' om näilgi tuud huvitav kaia'. Niisamatõ tšuhknil – tiidminõ setodolõ väärnimmi panõkist olõ-õi pallõ tiidä'. Näütüste umavaihlõlinõ vaeldaminõ om muuseumõh ammunõ hüä kommõh ja nii ollgi muuseumivedosnik Marienhageni Merily vooriga nõuh. Muuseumi näütüste kõrraldaja (kuraator) Orasõ Ode koräs saina päält kõik pildi'-teksti' kokko, mi tüümehe' panni' kraami masina pääle ni näütüs joud' aigsahe pääliina.

Sama näütüs tšuuat tõistmuudu

Talnah võti näütuse ülespanõgi ja pääkõrraldamisõ ette ma'. Kutsõ appi ka tüükaaslasõ', kiä' avidi' üles panda'. Muuseumi seto talo laut om suur kivihoonõh, koh sainapinda om pallõ, a kahõst lahkva' tuud ar' kats suurt ust ja tuuga tulõ arvõsta'. Nii johtugi, õt kõik näütusestendi' maha-as saina pääle ar'. Midä tetä? Kaimõ sis ütehkuuh, midä vällä jättä'. Kuigi taha-as kõrvalõ jättä' suuri ja ilosit pilte ja nuu' saiõ' kõik üles. Eiski otsasaina, koh riputamisõpulka olõ-õi (sinnä' pandas vahel ekraan), sai suur nimekomisjoni pilt pantus. Suur Setomaa kaart, koh külli viisi ka setodõ vahtsõ' väärnime' pääl, sai kimmütet vällä lauda saina pääl. Säält tuu tihkõ, a väigõkõnõ kiri paistus ka parembahe vällä. Paar stendi jäi vällä, ütäl

pikemb jutt, tõõsõl suurõndus vanast dokumendist. Suurõ' pildi' ni jutu' saiõ' üles veidõ tõistmuudu joroh, ku Verskah oll', a tuust vaest olõ-õi suurõmbat hätä.

Üts muudatus, miä tull' kasust, tull' viil tetä'. Kuna tuud suurt laudaruumi (no' üldäs: saal) kasutõdas muuseumih ka seminaarõ ja pidodõ pidamisõst, sis nägünü' nuu' suurõ' mustvalgõ' suurõndõt pildi' ja stendi' üttekokko veiga pümme' vällä. Nigu määne matusõtarõ. Tullgi mul sis märgo mano panda' tšuuat vee-selämpä värmä. Mi muuseumi rõivakogost sai vällä otõstus ja üles pantus vanaaolitsi vereväh põhälitõ pühäserätte – kõik ammunõ seto naistõ pühälik käsitüü. Näütüs saigi vällä-nägemisõlt rõõmsamb, üle kõgõ käü must-valgõ-verrev, nigu omma' seto naase rahvarõiva päämätse' värmä' parhillat-sõl aol. Seto inemisõ ristinimi oll' vanast kõüdet määndsegi pühäguga ja tuuh tähendüseh ommaki' näütuse pühäserätti' tähendusligu', pühäligu'.

Seto väärnimmist

Aabramsi Vahuril om stende pääl ant veiga huvtav ülekaehus väärnimmi saamisõst setodõl. Pikält om seletet vällälõ ka nimekomisjoni tüü ja asaaaminõ. Lühko ao joosul, 1921. aasta sügüsekuust (septemb-rist) kooni aasta lõpuni anti kõigilõ Petserimaa setodolõ ja ka vindläisilõ väärnime'. Kiä võta-as, sis määnegi õks panti. Tuuperäst naati nuid mihi kutsma ka Setomaa apostlitõst vai ristjidõst. Näütusest üts tuntu Setomaa „ristiesä“, kinkõst suur pilt näütüsel, oll' tuntu keeletiidläne Ernitsa Villem, kedä mälehtäse' vil vinne aol Tarto ülikoolih opnu'. Sis oll' timä elähünü ineminõ, völdunu vällä-nägemisõga, a käve kõõ ettekandit kullõmah.

Nime' panti komisjoni kooltõst meeste soovtuistõ perrä, saa-as võtta' tuud nimme, midä oll' suurõl arvõl. Näütusest ku seto tahtsõ nimest Vaher, sis lubata-as. Võtt sis Pajavaheer (akna takah kasvi tuu puu). Üts Lääpä külä miis tahtsõ väärnimest Kivi. Jal lubata-as. Sai vihatsõst, kārähüt, õt ku saa-ai kivi, sis pangõ' Kabi. Ni vormstõdigi ar'. Peräst suurt nimepandmist saiõ' seto' kokko 2500 eri kujuga väärnimmi.

Mõnikõrd olõ kuulõnu' arvamist, õt nigu inne tuud 1921. aastat setodõl väärnimmi olnu-ki-is. Tuu olõ-õi õigõ, selle õt ku oll' vaia aamõtligult asju aia', notaritehingit tetä', sõaväkke minnä' vai muud säänest, tull' osta' pass, kohe sis kirotõdi inemisõ täüsnimi. Tsariaol oll' siski veidõl osal setodõst uma väärnimi, päämätsest oll' vinne perrä tulõtõst esänimest. Harva-

Pilt näütüsel.

Nassari Elvi pilt

Pilt näütüsel.

Tammõ Tõnisõ pilt

kutti oll' setodel ka säksäperrä nime' nigu Eichorn, Graf, Leimann, Reisengof vai Stamberg. Mõnõ' setoperädse' uma' väärnime' oll' kah olõmah: Kikas, Labe, Lind, Luts, Märso, Oina, Parts, Reha, Tuus, Vares.

Setomaal oll' kumbõst kutsu' inemiisi inämbüiste lisanime, tuu tähendäs hõimunime perrä. Nii kutsti ka perrit tuu perrä ka pääle väärnime saamist. Mi pereht ülti Tsäältsüv külah Korsa-naa', a kiä tuu Korss oll', tuud inämb kiäki tiäki-is. Mehenaist kutsti mehe, vahel ka meheesä nime perrä, poiga ni tütärd niisamatõ esänime perrä. Minno tiiti ku Koolä Elvi, vanaimmä ku Vasila Luke. Johtu tuudki, õt suguvõssa kutsti määndse külä pant sõimunime perrä.

Ku üteh perreh ja üteh kuuh kasunu' vele' lätsi' peräkõrra ar' umaette elämä („krundi pääle“), sis valõ' nimä' õgaüts umalõ eismuudu väärnime'. Näütusest Lõkova külah võtt üts miis väärnimest Kuldoja, a velest sai Hõbejärv. Mu esäsä Vassõ võtt väärnimest Linamaa, a timä jõeveeritseh taloh elänü veli Tepo jalki Piusvere. Inne nimepanõkit elli mi külah Tsäältsüväh Petseri maastõra talopõigi perrätulija'. Kõik nä oll' seto' ja kõigil näil oll' vinne väärnime': Vinogradov, Morozov, Kamarin, Smetanin. Mi suguselsi väärnimi oll Sižov, 1921 muudõti ar', võeti Siis. Koolih kuuldu nimi nii ku sidesõna „siis“. Muudõtigi peräst ar' Linamaast ja Piusverest.

Seto ristinimmist

Aabramsil om juttu ka ristinimmi panõkist ja kerigunimmi setoperätsist kujodõst. Nimme saa-as latsõvanõmba' tuul aol latsõlõ eis' panda' säänest, nigu eis' tahtsõ'. Nimi panti ristmisõl kerkoh tuu perrä, määne pühägu vai pühäkidõ aig latsõ sünnüaolõ kõkõ lähembäh johtu olõma. Pühäkit (kaitsõpühäkit) oll' läbi keriguaasta üle katõsaa, vana nimetraditsiooni perrä sis papp soovitki nime. A kotoh naati last kutsma õks harinu seto nimega – Tepo, Ivvo, Manni vai Ollõ. Aabramsil om pallõ huvtavit seto ristinimmi vällä tuud: Terentist sai Teõ, Gerassimist Karask, Var-

varast Varu, Stepanidast Niida. Tõõnõkõrd ineminõ tiäki-is umma aamõtlikku nimme.

Huvitav tiidminõ mu jaost om kunagi Kirvõsõ Niinalt kuuldu, õt pühägunime Dionissi setoperäne mugandus oll' Tsiiva. Tasos tiidä' tuudki, õt vanast oll' perreh õgal inemisõl uma pühägu-/puuslipildikene pühäsenulgha kas laudi pääl vai kivotah. Olõ Võmmorskkih nännü ka suurt pühäpilti, kohe üttekokko oll' kokko kirotõt Vinogradovi perre nelli pühäkut – esä, imä ja latsi uma'.

Mullõ oll' huvtav näütüsel vil tuu tiidminõ, õt paarih süündünü' latsilõ, katskilõ, vai kogoni eri aastil süündünü' latsilõ völdi 19. aastasaal panda' üts ni sama ristinimi. Perreh oll' kats Ivanit-velja, sis oll' üts Suur-Ivvan ja tõõnõ Väiko-Ivvan.

Parhillatsõl aol, ku ristitäski, sis pandas õks paprihõ eesti muudu nimi: Mariast saa Maie, Veerast Virve, Vladimirist Voldemar, Ivanist Ivvo vai Jaan. Linna Ivo esä oll' ristit Timofeist, a Saarõmaal oll' timä joba aamõtlõkõ papridõ perrä Timotheus. Tõõnõkõrd, ku setost olõmist häbendeldi, muudõti ristinimi passih ar'. Mu lelläst Alekseist, kedä kutsti Aleksa, sai passi perrä Aleks. Mu imä, kiä oll' süündünü eestiao lõpuh, sai nimest Leeni, mia kirotõdi ka sünnütustusõlõ. Ristit oll' Jelena, a latsõpõlvokotoh kutsti Olli, mehele tullõh kutsti mi külah Leeni. Ku imä kodoküllä koõstma sõidi, sis algusõh õks imehti, mille kõik tõisilõd kutsva', a peräst harisi ar'. Ku Vinnemaal naati kalhoosnigõlõ passõ vällä andma, saiõ' ka Petserimaa seto' passi'. Imä oll' pahanu, õt mille passi oll' kirotõt Jelena, a olõ-õs sünnünimi Leeni.

Lõpõtusõst taha märki', õt naid nimelugusit om veiga pallõ. Kimmähe om õgal perrel tuuga uma lugu, uma kõüdis kavvõlitsõ aoga. Parhillatsõl aol tunntõ seto nime ar' tuu perrä, õt inämbüiste om edimäne nimi õigõusunimi (pühägu nimi) ja väärnimi illos luudusunimi. Om sääne märgo, õt sügüsepoolõ võisi' muuseumi näütüsetaloh seto' kokko tulla' ni lavva man tsäiukanni takah kõnõlda' uma väärnime saamisõ aoluust.

Eesti keelenõukogu istung Värskas.

Foto: Rein Järvelill

Eesti keelenõukogu tutvus seto keele olukorraga

Esmaspäeval, 15. mail toimus Eesti keelenõukogu väljasõiduistung Setomaale Värskasse.

REIN JÄRVELILL

Kindral Reegi majas toimunud arutelu tulemusel esitab keelenõukogu soovitusel Vabariigi Valitsusele lõunaeesti keelte arengu ja säilitamise osas.

Lühikese väljasõidu käigus said keelenõukogu liikmed hea ülevaate seto keele kasutusest igapäevaelus ja seto keele hoidjate tegemistest. Keelenõukogu

külastas Värskas lasteaias seto keelset õuesõpperühma, valivanem Raul Kudre selgitas laiemalt Setomaa haridusastutuste ja seto keele kasutamise olukorda.

Seto Instituudi juht Ahto Raudoja tutvustas Instituudi keele- ja kirjastamisalast tegevust ning Võro Instituudi juht Rainer Kuuba rääkis võro keele hetkeolukorrast ja Instituudi tegemistest.

Seto Kongressi peavanem Rein Järvelill tutvustas seto keele arengustrateegiat ja oma tegevust rahvusvahelise põliskeelte dekaadi juhtrühmas.

Pärastlõunase arutelu juha-

tas sisse Liina Lindströmi ettekanne seto ja võro keele sotsiolingvistilisest olukorrast. Edasise arutelu käigus leppis keelenõukogu kokku edasise tegevusplaani lõunaeesti keelte alalhoidmise, arendamise ja kasutamise soodustamise osas.

Nõukogu pidas oluliseks lõunaeesti keelte õigusliku staatuse küsimuste lahendamist, riiklikes registrites keelevaliku võimaluse tagamist, põliskeelte aastakümne riikliku tegevuskava koostamist, lõunaeesti keelte õppe tagamist piirkondlikes haridusasutustes ning vastavate õpetajate ja õppematerjalide ettevalmistamist, kõrg-

haridusega keeletespetsialistide ettevalmistamist lõunaeesti keelte uurimise, hoidmise ja arendamise tagamiseks ning keeletehnoloogiate arendamist selliselt, et need tagaks võro ja seto keele kasutuse uutes keeletehnoloogilistes lahendustes. Just seto keele osas on suuremad väljakutsed, sest puudub ISO standardile vastav keelekeelkood ja digitaalne keelekorpus on väiksem.

Eesti keelenõukogu on Vabariigi Valitsust keelepoliitika arendamisel ja elluviimisel nõustav kogu, mis loodi Haridus- ja Teadusministeeriumi juurde 2001. aastal.

Vassili Lillepuu sai teenetemärgi kätte oma kodutsässonas

Pühapäeval, 23. aprillil sai Vassili Lillepuu kätte presidendi annetatud Valgetähe V klassi teenetemärgi.

Vassili pälvis teenetemärgi seto pärimuskultuuri hoidmise eest. Teenetemärk anti kätte Vassili kodukülas Küllätüväsässonas. Päev oli päikeseline ja soe, nagu on olnud Vassili pühendumine oma kodukandi pärimusele ja seto mees- telaulule. Isa Viktor luges palve, ülemsootska Anzelika Gomozova andis üle teenetemedali ja Seto Miihi Summ laulis Vassile tema tellimisel soovilugusid.

Palju õnne ja tugevat tervist, Vasso!

Setomaa Vallavalitsus

Vassili Lillepuu.

Foto: Rein Järvelill

Vallavalitsuse sotsiaal-osakonna juhatajana alustas tööd Elen Kokla

Setomaa vallavalitsuse sotsiaal-osakonna juhatajana alustas alates 2. maist tööd Elen Kokla.

Elen on enda tutvustuseks öelnud järgmist: „Elen Setomaal ning Setomaa on pugenud mulle südamesse. Meie peres on kaks toredat last, keda siin kasvatame, ning tubli mees, kes pühendab palju aega ja energiat meie vana talumaja renoveerimisse. Meile meeldib siin elada. Meid on võlunud Setomaa imeline loodus ja inimesed, kes on loonud ja hoidnud oma tugevat kogukonda. Minu eesmärk Setomaal on anda oma panus meie kogukonnale. Minu poole võib pöörduda igaüks, kes vajab meie vallas abi elumuredele lahenduste leidmisel.

Hiina filosoof Konfutsius on

öelnud: „Kõigis on ilu, kuid mitte igaüks ei oska seda näha“. Minu meelest on selles mõtte- teras peidus üks sotsiaaltöö olulistest põhimõtetest.

Ja veel. Setomaal elades olen märganud, et meie teed on kitsamad, pimedate kurvidega, tõusude ja langustega. See on osa maaelust ning on äärmiselt oluline olla liikluses tähelepanelik ja arvestav. Hea oleks jälgida juhtidel oma sõidustiili ning pöörata tähelepanu sellele, et autoga sõites jääks liikumisruumi ka teistele liiklejatele. Meie teedel on liikumist palju. Viiakse lapsi lasteaedadesse, koolidesse ja minnakse ise tööle. Hea on olla tähelepanelik.”

Setomaa Vallavalitsus

Elen Kokla.

Foto: Rein Järvelill

85 aastat Ello Kirsi kogumisretkest Setomaale

2022. aastal ilmus raamat „Maailmade vahel I“ Ello Kirsi Setomaal kogutud lood 1938 – 1940“. Suvistepühadel, 4. juunil 2023 liigume koos Ello Kirsi sugulaste, tema tööde-tegemiste austajate ning eeltoodud unikaalse raamatu koostajate ja meie valla Vaaksaarõ ning Koolina nurga küla elavate või siitkandist pärit inimestega selle ajaloolise ja üliolulise pärimusretke radadel.

Kell 13 koguneme endise Meremäe vallamaja juures, kust väikebussi ja autodega asume üheskoos teele. Kindlasti peab igaühel meist kaasas olema oma kehtiv isikutõendav dokument. Soovitatavalt ka väike piknikukorvike.

Kitsõit ning kunagiste Tiklasõ ja Tedressaarõ küla tee-kesi läbides jõuame Engli järve äärde, oma esimesse peatuskohta, kust edasi liigume Kuigõ ja Varõstõ kaudu meie peamisse sihtkohta, Ello Kirsi lapsepõlvkodu, Sõvaoru talu maa- dele. Peatume, puhkame. Mee- nutame möödaläinud aegu, vahetame mõtteid ja mälestusi. Kindlasti räägime kaasavõetud raamatust „Maailmade vahel“ ning sellest, mis seal sees leida on. Tagasiteel teeme pikema peatuse Kuigõ tsässona juures ning uurime, mis paistab meie

Pane tähele!

- Retkele eelregistreerimine kuni 31. maini e-posti aadressil meremae.raamatukogu@setomaa.ee.
- Lisainfo: Anni Lahe, tel 5391 6949; Aare Hörn tel 5622 2348.

veel kätte Sirgova, Olehkova ja Tamme mäe otsast. Ehk jõuab ka Meeksi kiriku juures ja surnuaial ära käia. Meremäe vallamaja juures tagasi on plaan olla kella 17 paiku.

Kohtumiseni mälestuste retkel!

ANNI LAHE

Kevad tuleb ikka omamoodi, kas siis suure mürtsuga või vaikselt hiilides. Sellega kaasnevad ka heakorrad tööd üle valla. Väga meeldib on näha ja kuulda, et valla erinevates piirkondades tehti ja veel ka tehakse heakorrapäevi ning „Teeme ära“ talguid. Setomaa puhtaks ja korda! Heakorra teema juurde võib lisada ka seda, et vald teeb ettekirjutusi kinnistuomanikele, kes on jätnud oma kinnistu hooletusse ja hooned lagunema. Need on ikka meil enamkäidud kohtades ja inimeste silma all olevad kohad. Ajalehe ilmumise ajaks peaksid kohal olema ka konteinerid Obinitza surnuaeda, kuhu sisse lähevad siis kõdujäätmel ja mitte kindlasti klaas.

Kultuuri tegijad ja edasikandjad on talvel korralikult harjutanud ja väljundiks on tantsijatele, lauljatele ja pillimeestele tantsu- ja laulupeod. Alustame maakondlikuga ja edasi juba Tallinnasse.

Jätkuvad igakuiselt hariduse koosolekud ja koostegemises on jõudu ja head mõtted saavad kirja, mille järgi tulevikus peaksime joonduma enda hariduse suunamisel. Setomaad külastanud Eesti keelenõukogu arutas enda väljasõidul väga tõsiselt seda, et praeguses muutuv maailmas tuleb jälle rääkida üle keele käsitlest ja kokkulepetest. Väga nõustuti sellega, et seto keel võiks ametlikes annaides ikka kirja pandud olla keelena ja mitte murrakuna.

Meil Setomaal töötavad vallasüsteemis maakonna parimad võrkpallurid! Argipäeva peab mahtuma ka harrastusi, mis igapäeva rutiinist välja toovad. Tore on ka see, et maakondlikku KOV töötajate võrkpalliturniiri korraldatakse! Karikas on aastaks meil hoiul!

Töövõiduks võib nimetada ka Setomaa programmi väljakuulutamist ja nüüd kõik siis enda heade mõtete elluviimiseks vahendeid küsima!

RAUL KUDRE,
vallavanem

Lõpetati Luhamaa terminali detailplaneeringu koostamine

Setomaa Vallavolikogu 27.04.2023 otsusega nr 1-3/9 lõpetati Lütä külas asuva Luhamaa terminali detailplaneeringu koostamine.

Detailplaneering algatati Misso Vallavolikogu 28. mai 2015 otsusega nr 1-3/18. Sama otsusega jäeti algatamata keskkonnamõtjude strateegiline hindamine.

Planeeringu eesmärgiks oli ehitusõiguse määramine, sh olemasoleva teenindushoone laiendamine, maakasutuse sihtotstarbe määramine, tehnovõrkude ja -rajatiste asukoha määramine, tänavate maa-ala ja juurdepääsu ning liikluskorralduse määramine. Planeeringuala suurus kokku oli 18 ha, hõlmates Uibo (katastritunnus 46801:002:0793), Kuusiku (katastritunnus 46801:002:0170), Muru (katastritunnused 46801:002:0068, 46801:002:0069, 46801:002:0921), Männi (katastritunnused 46801:002:0070, 46801:002:0073), Roosi (katastritunnus 46801:002:0028), Lütä-Kõrgemäe tee L1 (katastritunnus

46801:002:0266) ja Toll-Pruntova tee L1 (katastritunnus 46801:002:0267) maaüksusi.

Planeeringut menetles Misso vallavalitsus. Detailplaneeringu avalik väljapanek toimus 9.–22. oktoobri 2017, seejärel anti planeering üle Setomaa vallale kui õigusjärglasele menetluse jätkamiseks ja heakskiidu saamiseks rahandusministeeriumilt.

Planeeringu menetlemine on seisnud pikalt. Ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse § 1 lõike 4 kohaselt tuleb enne 30. juunit 2015 algatatud detailplaneeringute menetlus lõpetada kolme aasta jooksul planeerimisseaduse jõustumisest ehk 1. juuliks 2018. Menetluse lõpetamine tähendab, et kohaliku omavalitsuse üksusel tuleb võtta vastu otsus, kas detailplaneeringu kehtestada või selle koostamine lõpetada. Setomaa Vallavolikogu 27.04.2023 otsusega nr 1-3/9 lõpetati Lütä külas asuva Luhamaa terminali detailplaneeringu koostamine.

Setomaa Vallavalitsus

Setomaa Vallavolikogu istung 27.04.2023

- Kuulati vallavanem Raul Kudre ettekannet vallavalitsuse tegevusest.
- Kuulati Setomaa Liidu juhatuse esimehe Margus Timmo tutvustust Setomaa valla haridusuuringu - haridusvaldkonna statistika, trendid ja tulevikuproгноosis aastal 2023.
- Kiideti heaks Võru maakonna arengustrateegia 2035+.
- Muudeti Setomaa Vallavoli-

kogu 28.06.2018 määrust nr 12 „Setomaa valla külvavema statuut“.

■ Muudeti Setomaa Vallavolikogu 30.04.2020 määrust nr 9 „Setomaa valla jäätmehoolduseeskiri“.

■ Otsustati taotleda Setomaa vallas asustusüksuste piiride muutmise eesmärgiga külade lahkmejooned viia vastavusse maakatastris registreeritud katastriüksuste piiridega.

■ Otsustati nõustuda Kremesova külas Karjääri kinnistul (katastritunnusega 93401:001:0325) uuringuruumis geoloogilise uuringu loa andmisega Marina Minerals OÜ-le (registrikood 11349875).

■ Otsustati lõpetada Lütä külas Luhamaa terminali detailplaneeringu koostamine.

■ Otsustati vabastada Karin Viljus vallavalitsuse liikme kohustustest.

■ Otsustati nimetada Raul Kudre Setomaa valla esindajaks Värskas Gümnaasiumi hoolkodus ja Meremäe Kooli hoolkodus.

■ Valiti Setomaa Vallavolikogu sotsiaalkomisjoni esimeheks Einar Oinak ja aseesimeheks Feliks Raudkett ning kinnitati komisjoni koosseisu liikmed Triinu Arund, Gerli Käro, Eevi Niido, Katrin Rahusoo, Merike Tein, Ülle Ülenurm.

Setomaa Vallavalitsus algatas Seto Man detailplaneeringu

Setomaa Vallavalitsus algatas 3. mail 2023 Värskas alevikus Seto Man detailplaneeringu. Detailplaneeringu alaks on Silla tn 6 (katastritunnus 93401:003:0130) maaüksusest 1,8 ha suurune ala. Sama korraldusega jäeti algatamata keskkonnamõtjude strateegiline hindamine (KSH).

KSH jäeti algatamata, kuna Seto Man detailplaneeringuga ei kavandata KeHJS § 6 lõikes 1 nimetatud olulise keskkonnamõtjuga tegevusi ega muud olulise keskkonnamõtjuga ehitustegevust, millega kaasneks keskkonnaseisundi kahjustamist, sh vee, pinnase, õhu saastamist. Vastavalt KeHJS § 6 lõikele 2³ võib KeHJS lõigetes 2

ja 2¹ sätestatud eelhinnangu jätta andmata, kui kavandatud tegevus jääb väljapoole lõike 2¹ reguleerimisala ja lõike 4

alusel kehtestatud määruse reguleerimisala.

Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on krundi

hoonestusala määramine puhkemajade rajamiseks, krundi ehitusõiguse määramine, tehnovõrkude ja -rajatiste ning avalikule teele juurdepääsuteede võimaliku asukoha määramine ning muud planeerimisseadusest tulenevad ja planeeringu lahendust puudutavad tingimused.

Detailplaneeringu koostamise algataja, korraldaja ja kehtestaja on Setomaa Vallavalitsus, vald@setomaa.ee, tel 796 4733. Detailplaneeringu algatamise korraldusega ja KSH algatamata jätmise otsusega on võimalik tutvuda Setomaa valla kantsleis tööpäeviti kella 8–16.30 ja valla veebilehel.

Setomaa Vallavalitsus

Kuidas joogivesi puhtana hoida?

Ohutu joogi- ja tarbevee kindlustamiseks vajab kaev reguleeritud hooldust. Majaomanik, kelle kodu ei ole ühise veevõrgiga ühendatud, saab oma joogivee kvaliteedi tagamiseks ka ise palju teha.

Maa pinnast 71% katab vesi, millest vaid 1% on kõlblik joomiseks, toidu valmistamiseks, pesemiseks või kasutamiseks põllumajanduses. Eestis ei ole joogivee kvaliteedi probleem seni veel väga palju muret tekitanud. Muidugi on ka meil piirkondi, kus tuleb põhja- või pinnavee enne tarbimist töödelda, et selle kvaliteet paraneks.

Kodudes kasutatakse tarbevee saamiseks laialdaselt salvkaeve, mille kohta võib öelda ka šahtkaev või raketega kaev. Salvkaevu abil saab tarbida maapinnalähedase põhjaveekihi vett.

Suve hakul on asjakohane üle vaadata majapidamist veega varustav salvkaev ja selle lähikümbus (hooldusala 10 meetri raadiuses). Hooldusalal ei tohi olla vee kvaliteeti ohustavaid objekte/ehitisi või aineid nagu kemikaalid, väetised, naftasaadused, laudaheitmed jne.

Vaata salvkaev seestpoolt üle. Kui märkad midagi iseäralikku võrreldes eelmise ülevaatega, siis proovi selgusele jõuda, millega võib olla tegu. Iga paari-kolme aasta tagant on hea tava vee kvaliteeti üle kontrollida – võtta veeproov ja see uuringuteks laborisse viia. Regulaarne hooldus on vajalik, et kindlustada endale ja oma perele ohutu joogi- ja tarbevesi.

Mida saab teha oma jõududega?

- Tihenda vuugid ja praod. Kasuta tsementmörti ja tihendussegusid, mis sobivad kokku puuteks joogiveega.
- Hoia kaevu ümbrus võsast ja umbrohist puhas.
- Kui maapind kaevu ümber on vajunud, uuri kaevuraket ümbritseva saviluku olukorda ja vajadusel paranda seda. Taasta maapinna kalle, et vältida pinnavee voolu kaevu suunas.
- Korraasta kaevu kaas ja luuk.
- Vaata üle torustik kaevus ja torustiku läbiviigud kaevurakkest.

Kui kaev ei anna soovitud koguses vett või kui on selgunud, et kaevuvesi on kasutusel kõlbmatu, tuleb kasutada spetsialistide abi.

Kodumajapidamise reovesi vajab puhastamist

Suvine puhkuste aeg on alanud ning inimesed veedavad palju aega suvekodudes. Piirkondades, kus puudub ühiskanaliseatsioon, tuleb igal kodumajapidamisel leida sobilik lahendus reovee puhastamiseks, enne kui see juhitakse loodusesse.

„Puhastamata reovee loodusesse juhtimine mõjutab otseselt meie elukeskkonda. Majapidamistest pärit saasteained võivad reostada põhjavee ning samuti põhjustada veekogude seisundi halvenemist. Kuna me soovime elada võimalikult puhtas keskkonnas, siis selleks saab igaks üht-teist ära teha ka koduses majapidamises. Nõuetekohasel reoveekäitlusel on seejuures väga oluline

roll,“ selgitab Keskkonnaameti veosakonna peaspetsialist Kätlin Juuram.

Reovett saab koguda kas lekkekindlasse kogumismahutisse, mida tuleb regulaarselt tühjendada või rajada oma puhasti. Kogumismahutisse kogumise lahendus pole kõige odavam, kuna reovee äraveo teenuse eest tuleb maksta. Lisaks sellele peab kogumismahuti kindlasti olema lekkekindel, et reovesi ei imbuks ega voolaks välja, saastades seeläbi keskkonda.

Reovee puhastamiseks rajatakse ka pinnaspuhasti süsteem. Kas valida imbsüsteem või filtersüsteem, sõltub sellest, kui kaitstud on piirkonnas põhjavesi. Imbsüsteemi peab valima juhul, kui on nõutud reovee mehaaniline puhastus. Imbsüsteemis imbub reovesi pinnasesse.

Silmas tuleb pidada, et immutussügavus oleks aasta ringi hinnanguliselt vähemalt 1,2 m põhjavee tasemest kõrgemal.

Filtersüsteem valitakse juhul, kui nõutud on reovee bioloogilise puhastus. Pinnasfiltrit läbinud vesi juhitakse pärast puhastamist veekogusse.

Üks osa pinnaspuhasti süsteemist on septik, mida kasutatakse eelpuhastina. Septik on paak, mille põhja sadestub reovees sisalduv heljum. Septiku kasutamine iseseisva puhastina on Eestis keelatud, et hoida ära looduse reostumise oht.

Kodumajapidamiste heitvee pinnasesse immutamisele kehtivad piirangud sõl-

tuvad samuti põhjavee kaitsusest. Täpsem info põhjavee kaitsuse kohta on leitav Maaameti geoportaali geoloogia kaardirakendusest.

Omapuhasti rajamine ja heitvee juhtimine pinnasesse ei ole veekvaliteedi säilitamiseks lubatud joogiveesalv- või puurkaevudele lähemal kui 50 meetrit. Mis tähendab, et näiteks kui kaevu ümber oleva hooldusala laius on 10 m, siis kaevu ja immutuskoha vaheline kaugus peaks olema minimaalselt 50 + 10 = 60 m. Veehaarde sanitaarkaitseala ja hooldusala nõudeid reguleerib veeseadus. Puurkaevude sanitaarkaitseala ja hooldusalaade kohta saab täpsemat infot Maaameti geoportaalist kitsenduste kaardilt.

Omapuhasti rajamine tuleb kooskõlastada kohalikus omavalitsuses.

Kui pinnaspuhastit ei ole võimalik rajada, siis tuleb kasutada reovee puhastamiseks valmis- ehk kompaktpuhastit. Neid pakuvad mitmed firmad ja valides tuleks arvestada reovee koguseid ja selle koostist. Ouline on ka reoveepuhasti reguleerimine hooldus.

Keskkonnaamet

Lisainfo:

- Toomas Padjus, Keskkonnaameti veosakonna peaspetsialist, e-post: toomas.padjus@keskkonnaamet.ee, tel 503 1447
- Kätlin Juuram, Keskkonnaameti veosakonna peaspetsialist, e-post: katlin.juuram@keskkonnaamet.ee, tel 5875 2748

Värskas Gümnaasiumi lõpetajad käisid vallavanema vastuvõtul

19. aprillil toimus Värskas Reegi majas vallavanema traditsiooniline vastuvõtt gümnaasiumilõpetajatele.

Tänavu lõpetab Värskas Gümnaasiumi kaks õpilast. Selle miniklassi klassijuhatajaks on Ilme Hoidmets, kes viibis koos kooli direktor Liina Paluga kohtumisel. Järgnevatel aastatel enam nii väiksearvulist lendu pole ja lõpetajaid tuleb üle kümne.

Kohtumisel meenutas vallavanem Raul Kudre oma kooliaega Värskas koolis ning mõnuses vestlusingis rääkisid noored oma tulevikuplaanidest. Meie abiturientidel on juba kindlad tulevikuplaanid tehtud ja tahetakse minna edasi õppima infotehnoloogiat ja autoteenindust.

Soovime noortele edukat gümnaasiumi lõpetamist ja tuult tiibadesse!

Setomaa Vallavalitsus

Värskas Gümnaasiumi
tänavused lõpetajad
vallavanema vastuvõtul.

Foto: Helliika Kõrnas

ENAMPAKKUMISED

Setomaa Vallavalitsus korraldab avaliku kirjaliku enampakkumise kinnisajade võõrandamiseks Setomaa valla omandis olevatele kinnistutele:

1. Setomaa vald, Kundruse küla, Sassi katastritunnusega 73201:001:1045, kinnistu reg nr 22221450, elamumaa 100%, pindala 6732 m². Kinnistul asuvad elamu ja saun. Alghind 9000 eurot.

2. Setomaa vald, Koidula küla, Männi katastritunnusega 73201:001:0860, kinnistu reg nr 22189050, elamumaa 100%, pindala 1947 m². Kinnistul asub elamu. Alghind 2000 eurot.

3. Setomaa vald, Obinitsa küla, Kesktänav 10a katastritunnusega 73201:001:0883, kinnistu reg nr 22959950, elamumaa 100%, pindala 2604 m². Kinnistul asuvad elamu ja laut. Alghind 5000 eurot.

4. Setomaa vald, Obinitsa küla, Kesktänav 32 katastritunnusega 73201:001:1129, kinnistu reg nr 22947650, tootmismaa 100%, pindala 5691 m². Alghind 7000 eurot.

5. Setomaa vald, Puista küla, Vase katastritunnusega 73201:001:1156, kinnistu reg nr 22193850, elamumaa 100%, pindala 7869 m². Kinnistul asub elamu. Alghind 8000 eurot.

6. Setomaa vald, Meremäe küla, Petseri tee 25-12 korteriomand, kinnistu reg nr 2823341, pindala 50,1 m². Alghind 5000 eurot.

7. Setomaa vald, Meremäe küla, Kaasiku tn 8-14 korteriomand, kinnistu reg nr 2594141, pindala 50,1 m². Alghind 8000 eurot.

8. Setomaa vald, Meremäe küla, Kaasiku tn 8-M100 korteriomand, kinnistu reg nr 2594641, pindala 136,4 m². Alghind 30 000 eurot.

Enampakkumise tingimused:

- Enampakkumise viisiks on kirjalik enampakkumine.
- Kirjalikul enampakkumisel tuleb osalejal tasuda osavõtutasu 50,00 € hiljemalt 09.06.2023 kella 9.00-ks Setomaa Vallavalitsuse EE212200001120245346 Swedbanki arvelduskontole.
- Tagatisrahaks on enampakkumise osavõtutasu 50,00 eurot. Tagatisraha loetakse lepingujärgse tasu osaks isiku puhul, kellele sõlmitakse leping.
- Enampakkumise tagatisraha ei tagastata enampakkumise võitjale, kui ta loob lepingu sõlmimisest. Teistele enampakkumises osalejatele tagastatakse tagatisraha hiljemalt kümne tööpäeva jooksul pärast enampakkumise tulemuste kinnitamist või enampakkumise nurjunuks tunnistamist.

Pakkumised tuleb esitada või saata kullerpostiga Setomaa Vallavalitsusele hiljemalt **9.06.2023 kella 10-ks** aadressil Pikk tn 12, Värskas alevik, Setomaa vald, Võru maakond 64001.

Ümbrikule märkida: pakkuja kontaktandmed, pealkiri „Pakkumus“ ning hoia-tusmärke „Mitte avada enne enampakkumist!“

Avatud on Setomaa programmi 2023. aasta taotlusvoor

Setomaa programmi 2023. aasta taotlusvoor on avatud **15. maist kuni 15. juunini**.

Taotlused esitatakse Riigi Tugiteenuste Keskuse e-toetuste keskkonnas, esitamise tähtaeg 15. juuni kell 16.30.

Setomaa programmi taotlusvooru eesmärk Setomaal on Setomaa elujõulisuse jätkusuutlikule säilimisele kaasaaitamine, arendades piirkonna ettevõtluskeskkonda, inimkapitali ja turundust ning rakendades piirkonna kultuurilis-loo-

duslikku eripära kui spetsiifilist arengupotentsiaali.

Programmi rakendatakse Võru maakonna Setomaa vallas.

Toetuse taotlejaks võib olla:

- programmi rakendamise piirkonnas tegutsevad mittetulundusühingud ja sihtasutused;
- Setomaa vald.

Toetatavad tegevused on:

- kohapealse ettevõtluse ja ettevõtlikkuse arendamine;
- piirkonna elanike täiend- ja

ümberõppe ning muu vabariiduse korraldamine lähtuvalt ettevõtjate tööjõuvajadustest;

- traditsiooniliste oskuste säilitamine ja edendamine ning kohalikul ressurtsil põhinevate ja traditsiooniliste või ökoloogiliste toodete valmistamise oskuste väljaarendamine;
- piirkonna turundus;
- spetsiifiliste kultuuri- ja loodusväärtustega seotud arengupotentsiaali väljaarendamine ja rakendamine majandustegevuses;

- piirkonda elama asumise kampaania korraldamine ja maale elama asumise kampaania tegevustes osalemine.

Sihtotstarbelist tegevust võib taotleda kuni 12 kalendrikuuks mittetulundusühingule või sihtasutusele, kelle tegevuskohaks on kogu Setomaa piirkond ja kelle tegevus on suunatud programmi eesmärgi saavutamisele.

Toetuse minimaalne suurus projekti kohta on 3200 ja

maksimaalne suurus 32 000 eurot. Taotleja oma- või kaasfinantseering peab moodustama vähemalt **15% projekti abikõlblikest kuludest**. Välisabi projektide kaasfinantseeringu katmise puhul ei ole oma- või kaasfinantseering nõutav.

Setomaa Vallavalitsus

Lisainfo:

- Võrumaa Arenduskeskuse projektispetsialist Kaire Trumm, tel 5198 6484, e-post: kaire.trumm@vorumaa.ee

OHTLIKE JÄÄTMETE KOGUMISRING

Luhamaa, Meremäe ja Obinitsa piirkonnas
laupäeval, 3. juunil

- Luhamaa külaplatsi kõrval (Kõivuniidu, Määsi küla) kella 9–10
- Meremäel korrusmajade juures (Kaasiku, Meremäe küla) kella 10.30–11
- Obinitsa kaupluse juures (Kesktänav 15, Obinitsa küla) kella 11.30–12

Jäätmeid saavad isikut töendava dokumendi alusel üle anda Setomaa valla elanikud ja kinnistute omanikud, kellel on sõlmitud jäätmeveo leping AS-iga Eesti Keskkonnateenused ning kellel pole võlgnevust vedaja ees.

Kogumisringi käigus võetakse vastu järgmist liiki jäätmeid:

- vanarehvid (kõik liigid), kuni 6 rehvi;
- vanad päevavalgustuslambid;
- elavhõbedat sisaldavad jäätmed;
- vanad ravimid;
- lahusti- ja liimjätmed, fotokemikaalid;
- pestitsiidid;
- värvijätmed;
- ohtlikke aineid sisaldavad pesuained;
- ohtlikke aineid sisaldavad printerite tahma-, tooneri- ja tindikassetid;
- akud ja patareid;
- ohtlike ainetega saastatud absorbendid, puhastuskaltsud, filtermaterjalid ja kaitseriietus;
- saastunud pakendid;
- vanapaber ja papp;
- segapakend;
- elektri- ja elektroonikaseadmed ning nende jäätmed, kuni 3 ühikut;
- töötlemata puit;
- lehtklaas, kuni 25 kg;
- kasutuskoõlblik mööbel.

Lisainfo: Moonika Pindis, Setomaa vallavalitsuse keskkonnaspetsialist, tel 5629 3446, e-post: moonika.pindis@setomaa.ee

SETOMAA HALDUS

PAKUB TEENUSEID:

AITAME TEID:

- ☒ KAEVETÖÖDEL
- ☒ VEESÜSTEEMI EHTIUSEL
- ☒ PLATSIDE JA TEEDE EHTIUSEL
- ☒ HAJAASUSTUS-PROGRAMMI TOETUSE TAOTLEMISEL

TELLI KOHE

VÕTA MEIEGA ÜHENDUST:

5295341; 5183557

haldus@setomaa.ee

Telli postkontor endale koju!

Soovid saata või saada pakki? Vajad postmarki, ümbrikku või pakendit? Tasuda arveid või saata kirja? Kutsu selleks personaalne kirjakandja koju või tööle! See on tasuta, kui elad postiasutustest kaugemal kui 5 km, lähemalt tuleb maksab 5 eurot. Kehtivad täpselt samad hinnad kui postiasutuses ja maksad ainult ostatevate postiteenuste või -toote eest.

Tellimiseks helista tele-

fonil 6643 330 või täida tellimus www.omniva.ee/era/abiinfo/kirjakandja_tellimine. Märki, mida soovid teha kirjakandja abil ja aadress. Omniva klienditeenindaja võtab Sinuga ühendust ja lepib kokku teenindamise aja. Tellimust tullakse täitma üldjuhul juba järgmisel tööpäeval, aga mitte hiljem kui kahe tööpäeva jooksul ajavahemikus kella 8–17.

Omniva

Foto: Omniva

Omniva pakid mugavalt kodusesse nutipostkasti!

Nutipostkast on isiklik postkast, mis võtab 24/7 vastu pakke, toidukaupu ja kirju. Saadetiste kätte saamiseks ei pea ise kodus olema, vaid kuller saab panna need turvaliselt sinu kodu juures asuvasse ilmastikukindlasse nutipostkasti. Lisaks saab postkasti jätta pakid, mida soovid ise saata või tagastada.

Nutipostkasti saab tellida <https://parcelsea.com/et/> lehelt ning Omniva pakett maksab 15,90 eurot kuu. Kui siiani on nutipostkasti omanikud pidanud iga tellitava paki eest tasuma kullerteenuse hinda, siis valides minu Omniva keskkonnas <https://minu.omniva.ee/> tarnevali-

Foto: Omniva

kuks Omniva pakiautomaat ja rippmenüüst „1. eelistus Omniva“ saab klient oma saadetise nutipostkasti pakiautomaadi hinnaga.

Nutipostkasti liiguvad saadetised, mille telefoninumber on nutipostkastiga seotud ja mahuvad mõõdetesse ehk kuni L suurusega (39x64x38cm) pakid.

Lisainfot vaata <https://www.omniva.ee/nutipostkast>. Infot saab ka helistades klienditeeninduse telefonil 661 6616 või kirjutades info@omniva.ee.

Omniva

Renoveeritud Saatse piiripunkti avamine.

Foto: PPA

Saatses alustas tööd automaatne piiripunkt

Setomaal paiknevas Saatse piiripunktis, mida kasutavad valdavalt kohalikud elanikud, on piiriületuste hulk aastatega oluliselt langenud. Kümne aasta eest ületas Saatse kaudu piiri paarkümmend inimest päevas, tänaseks on piiriületajate arv mitmel põhjusel vähenenud ning hetkel ületavad piiri mõned inimesed päevas.

Kuna kohalik kogukond soovis, et piiripunkt jätkaks tööd ka tulevikus, otsustas PPA selle töö automatiseerida, mis tähendab, et piirivalvurid ei pea seal edaspidi pidevalt kohal viibima.

„Automaatse piirikontrolli saavad läbida Eesti kodanikud ja meie juures elavad välismaalased, kellel on olemas ka biomeetriline pass,“ rääkis PPA piirihaldusbüroo juht Eve Kalmus. „Tänu sellele saavad piirivalvurid valvata piiri, samal

ajal, kui tehnoloogia teeb ära töö, mida on võimalik automatiseerida. Kui on aga vaja kohale tulla, teeb seda lähim piirivalvepatrull.“

Siseministeeriumi sisejulgeoleku asekancler Veiko Kommusaar märkis, et automaatne piirikontroll on tulevikku vaatav ning Siseministeerium otsib ja aitab pidevalt välja töötada lahendusi, mis lubavad teatud töid suures osas arvutitele usaldada.

„Loomulikult ei tähenda see, et Saatses jääb piirikontroll täiesti tehnika korraldada. Inimfaktor jääb protsesse eemalt läbi kaamerate jälgima ja juhendama, vajadusel on võimalik kiiresti sekkuda,“ rääkis ta.

Kommusaar lisas, et automaatne piirikontroll ehk nn ABC-lahendus ei ole mõeldud

teenindama ainult piiripunkte, kus piiri ületab mõni üksik inimene päevas. „Tallinna lennujaamas ja Narva piiripunktis töötavad nad väga edukalt ja on end igati õigustanud,“ sõnas Kommusaar.

Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse (SMIT) peadirektori asetäitja äriteenuste valdkonnas Marti Lung märkis, et tegemist on kõige kaasaegsema Eesti piiripunktiga.

„Lisaks sellele on see esimene iseteeninduslik ja mehitamata piiripunkt Schengeni piiril Euroopas. SMITi 15 tegutsemisaasta jooksul on see kindlasti üks kõrgtehnoloogilisemaid ja tulevikku vaatavaid arendusi, mida on koostöös PPAGA tehtud.“

Piiripunktis olevate ABC väravatega muutub Lungi sõnul

piiriületus mugavamaks ja seejuures säilib turvalisus, sest ka edaspidi omatakse piiripunktis toimuvast täielik ülevaade.

Piiripunkti renoveeris Riigi Kinnisvara AS. „Meie ülesanne on luua avalikule sektorile kvaliteetseid töö- ja teeninduskeskkondi. Saatse piiripunkti uues hoones arvestasime kohaliku piirivalve töö eripära ning tehniliste vajadustega. Nüüd on piirivalvurite töö hõlpsam ja piiriületus tänapäevastele tingimustele vastavam,“ rääkis Riigi Kinnisvara ASI kinnisvaraarenduse direktor Mihkel Mägi.

Piiripunkti renoveerimine läks maksma ligi 250 000 eurot ning see kaeti täies ulatuses Euroopa Liidu sisejulgeolekufondist.

ILMAR KAHRO,
PPA pressiesindaja

KOGUKONNAPÄEV

SETOMAA HOOLDEKODU HOOVIS

MIKITAMÄEL

08.06.2023

algusega kell 11:00

külla tulevad

JÄRVA VALLA
RAAMATUKOĞUBUSS
KRÖÖT

CONTRA

rohkem infot telefonil +372 58038186

Kümme sammu selleks, et sinu vaimne tervis oleks hea

1. Liiguta end! Aktiivne liigutamine mõjutab aju tasandil emotsioone ning motivatsiooni, hirmureaktsiooni ning ka teatud mälu funktsioone! See tuleneb sellest, et füüsiline aktiivsus muudab meie aju verevarustust ja hormonaalset tasakaalu.

2. Maga piisavalt! Magamise ajal sina, su aju ja keha taastuvad. Piisavalt puhununa suudad sa paremini keskenduda, ärkvel olla, su tegutsemisvõime ja emotsioonide reguleerimine on tugevamal ja paremal järjel, kui nad oleksid juhul, kui sa oled väsinud ja magamata. Seega on oluline, et magaksid piisavalt. Kui palju on piisav? Iga inimese unevajadus on erinev, ent keskmiselt arvestatakse piisavaks uneajaks 8 tundi igal ööl,

teismeliste puhul 8–10 tundi.

3. Toitumine korda! Siin on kaks reeglit: söö tasakaalustatult ning söö regulaarselt. See tähendab, et hea toitumise korral leiad menüüst mitmekesiseid toitaineid, korraga süüakse mõõdukalt ja vastavalt vajadusele, tarbitakse palju vedelikku ning suhkru- ja rasvade tarbimist ei liialdata. Kindlasti on toitumine väga tugevalt seotud ka füüsilise aktiivsusega.

4. Mine välja! Öues olemine aitab natukenegi leevendada D-vitamiini puudust! Juba 20 minutist väljas olemisest piisab.

5. Hoidu mõnuainetest! Näiteks on alkoholil endal depressiooni tekitav toime! Hoiduda tuleks ka narkootikumidest ja suitsetamisest.

6. Arenda oma probleemilahendusoskusi. Paremad probleemilahendusoskused aitavad paremini ka stressiga toime tulla.

7. Muretse vähem! Sa saad õppida, kuidas muuta oma mõtlemist selles suunas, et sa liiga palju ei muretseks. Iga mure tähendab negatiivset mõtet ning mida rohkem sa muretse, seda rohkem keerutad enda peas negatiivseid mõtteid.

8. Ole mängulisem ja loovam! Tuues oma igapäevaellu rohkem mängulisust ja loovust, tunneme ka rohkem rõõmu, elevust, uhkust, entusiasmi ja huvitatust.

9. Suhted lähedastega! On väga oluline, et pööraksime tähelepanu ka sellele, missugused on sinu suhted lähedas-

tega ning missugune on sinu sotsiaalne kaasatus laiemas mõttes. Sul on alati võimalik oma suhteid parandada ja hoida! Nii saad uurida, kuidas olla hea sõber ja kuidas lahendada tekkinud tülisid.

10. Teadvusta! Depressiooni saadab häbimärgistamine ja valehäbi. Kuigi tegu on haigusega nagu iga teiseagi (olgu selleks külmetus või luumurd), ei suhtuta sellesse kui haigusega, mis vajab spetsialisti abi. Nii juhtubki, et paljud depressioonis olevad inimesed hakkavad abi otsima hilinenult. Mida kauem viivitada abi otsimisega, seda suurem on tõenäosus, et depressioon süveneb ja muutub juba krooniliseks.

Sõsarõ leelopark pidi suurt sünnüpäivä

Väiko-lihavõõtõ aigu tull' Talnahe rahvast üle Eesti, õt ar pitä' üte seto leelopargi 50. sünnüpäiv.

NASSARI ELVI

Kokkosaamisõ kotus oll' Oppajidõ Maja Raekua platsi veereh, kohe suurdõ saal (kroonisaali) oll' säet istmiskotusõ' 130 inemisölõ – setodölõ ja seto sõbrulõ. Mi naisi ja pillimehega (13) oll' koõtma tulnuid kokko pia 120.

Setomaalt ni Põlvast ni Võrost oll' veidõ rahvast tulnu, õnnõ väiko bussikõsõtäis. Süüdü oll' tuu, õt pääle pikkä paastu oll' samal aol mitmit ettevõtmiisi: Põlva seto' tutvusti' Rāpinā kandih lihavõõtõ-kumbit (Rahasepä Manni saaf külh puutrohe tervtüslaulu), Võroh peeti kongressi, kohe ka mõnigi seto vedosnik pidi parembast minnä'; Verskast ja Luhamaalt oll' osa lauljit ni aamõtnikkõ-asāmiihi kas Portugalih vai Saksamaal, mõnõl tüü, projekt vai kooltus. Mõnõ leelopargi' vai inemisõ' olli' õks uma esindäjä saatnu' vai sis bussirahvaga kaardi saatnu' ni kingtüse tennü'. Tennä!

Siski olli' vaivast võtnu' Talnahe tulla' ülembsootska Gomozova Anzelika ja nuursootska Saarekivi Katariina-Lee. Tuu oll' veiga kinä näist ja anna avvu. Ao tõlõmisõst olli' võtnu' ka seto kultuuri iistvidäjä ja Setomaa Liidu esindäjä Hõrna Aare üteh uma naase Riekaga, kiä om mi innine laulja, ja Vabarna Maret ni tõõsõ' leelonaase'. Tennä ka Pärtini Siridit, kiä kõik tuu seto kamba bussiga praasnigupaika tõi ja peräst ilostõ Setomaalõ tagasi vei.

Tartost ja Talnast leelo-lauljit kõkõ ināmbä

Nigu õks, oll' ka soovoori tulnu Tartost Noormetsa Manni uma Ilolanga ja Kullakõistõ laulupargiga. Õnnõsuuvminõ käve laulusõnnõga ja nuu' olli' Manlin loohvkahe kokko säet. Tõõnõ suurõmb park oll' Siidisõsarõ, koh om iistvidäjäst kunaginõ Sõsarõ-pargi alostaja-naane, Haavalõ Ilme. Siidisõsarõ nakas tulõva aasta pidämä 30. sünnüpäivä ja Ilmel tulõ Talnah leelolaulmisõst kokko üle

Sõsarõ laulja' üteh liinapää ja ülembsootskaga.

50 aasta. Kahõst olõ-õs saanu tulla' tõõnõ alostaja-naane, Sarvõ (Suuvere) Õie.

Hüä miil oll' tuust, õt tulla' saiõ' Sõsarõ-pargi innidse' pikäaolitsõ' laulja' Toomesaare Aino, Reinsaare Maie (tull' latsõlatsõga!), Hõrna Rieka, Roosimäe Helene, Suure Erika ni Soidla Aili. Elohe om vil viis innist elāhünü lauljat, kiä' saa-as uma tervtüse peräst tulla': Veirami Valli, Kulinitši Valli, Kliimani Mari, Ülendi Linda ja Vaarigu Veera. Taha tetä' sügävā kumardusõ kõigilõ nuilõ, kiä omma' kunagi meil laulnu'-tandsnu'.

Talnast oll' tervüisi tuuma tulnu viil ka perreühenduspargikõnõ Setoluu', midä vidä iist Tormi Piret. Noorõmb poig mänge pilli ja latsõlatsõkõnõ laul' loohvka umasäet tervtüslaulu. Seto Latsi Kooli puult ütēl hüvvi sõnno Laaneotsa Annela, tervtüsü olli' tulnu' tuuma ka Sorroseto, Hõpõhõimu ja Leelokandja' pargi esindäjä' ni vaimuligu' esä Sakarias ja Justinus. Tulnu oll' ka pallõ Talna ja Harjomaa setosist, mi vannu sõpru. Kahõst vidi tervtüs alt mi kunagist kuulsat pillimiist Ahose Vollit, kiä

õks kimmähe plaansõ tulla'. Pillimängulda ja tandsulda pido õks jää-ās, selle õt Orgse Lauri kand' tuu iist huult.

Eiski liinapää oll' tulnu õnnõ suuvma

Välāhpuult seto kogokunda oll' hulga inemiisi võtnu tulla' meid avvustamma ja pia kõik kutsud' olli' ka saalih. Folkloorinõvvukogost oll' vedosnik Toomingasõ Monika, Eesti Rahvalaulõ Arhiivi puult Orase Janika, Eestimaa Rahvidõ Ühendusest Jermakovi Natalia, Rahvakultuuri keskusõst Salmari Margit. Viimāne and' koorilõ üle ka vagivahtsõ kultuuriministri Purga Heidy tenokirā. Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapital oll' leeloparki ja vedosnikku tuginu tenokirā ja preemiarahaga. Mi naisil oll' hüä kullõlda' kitmist, tehnamist ja lilli saia'.

Ilosit sõnno kõnõli mi ammudsõ pikäaolitsõ vedosnika Mäevälja Sulõvi tütar Mai-Liis, kiä and' ka leelopargilõ üle kunagi leelopargilõ tett kingtüse, sainakellā. Mai-Liis kõnõli kõigi Sulõvi nelä latsõ ja pia katõkümne latsõlatsõ ja latsõ-

latsõlatsõ nimel. Juubõlilõ oll' kutsut Talna ukrainlaistõ laulupark Žurba. Naase' lauli' eesti keeleh. Näil tulõ soo aasta 30 aastat kokkokäümisõst, a nigu ütēl mullõ vedosnik Leibjuki Vladimir, jätvä' nā uma pido pidāmāldā – aig om sääne.

Rahva sekkä oll' tulnu ka Talna liinapää Kõlvarti Mihhail uma abilisõga. Pidi ilosa tervtüsõkõnnõ, tehñās kutsõ ja lahkõ vastavõtmisõ iist. Rahvarõõmust ütēl kats setokeelist lausõt. Talna liina puult kingti pargilõ ilmadu suur lillikimp ja tenokiri. Talna liinalt oll' suur tugi tuugi, õt Oppajidõ maja ruum anti meele juubeli pidamisõst massulda. Tenost, õt olõmi õks veiga pikkä aigu esinenü' Talna vanaliinapäävil ja muidõl vestivalidõl. Kõlvart kõnõli, õt timä tiidse Sõsarõ-parki ammuki, üle 20 aasta, ja õt timāle om miildünü ilosist seto rahvarõivit ni vesse-lät olõmist kaia'. Edimāist vuuri pand' tā meid tähele sis, ku leelopark käve Sulõvi juhatamisõl Kultuuriseltse ühendüse Lüüra ütitsil praasnikõl laulmah-tandsmah. Kultuuriseltse ühendüse vedosnikast oll' tuul aol timä imä Kõlvarti Liidia,

tulõvanõ liinapää oll' sis vaest tšuut päält katõkümne. Naaruga võeti vasta nali, õt austusõst leelo vasta võtt Kõlvart hindāle sekretärist Leelo-nimelidsõ naistõrahva.

Veessel pido oll'

Pido nakaš pääle Seto hümnī laulmisõga, sis lauli' ja tandsõ' Sõsarõ-naase' mito praasnikalau luu ni tandsõ' kats tandsu. Ülessaisahutmisõga mälestedi siist ilmast ütēl aastal ar' lānnü pargiga kõüdet inemiisi: 2021. aastal kuuli' ar' vedosnika' Tõnuristi Igor ja Mäevälja Sulõv ni innine laulja Vokksepa Virve.

Sis naksi' tulõma tervtüse'. Helül ja sõnol edesi ant õnnõsuuvõ tull' terve kuhatāus. Lilligil tull' terve üsātāus, hoots külh mõnõ' olli' saatnu' uma „lilli“ ka pangakonto pääle. Suur teno kõigilõ! Umalt puult anni tenolilli ka laulupargi kuuhtüüabilistõlõ ja innitsilõ lauljilõ. Mul nātā' vana pää, unõhti ar lilli anda' innidsele lauljalõ Suure Erikalõ. Pallõ timä käest ka aoleheh andist!

Piagi nakaš pill mængmä ni rahvas korju saali edeotsa, koh oll' katõt uhkõ laud. Soovoori

olli' kõik söõgi' lastu' kohvīgul tetā', ja tuu iist kand' huult mi laulja Plakso Kerti. Lavvah pakti õks nuid süüke, midä ma tiia, õt nuu' omma' Setomaalgi tuntu': leevākikukõsõ pääle säet kardohka-suurmõputru, silki, midä sai süvvä' võiu ja karaskiga, surbit soolaupõst valmstõt leevāvõiõt ja muudki. Laulunaistõst jalki oll' kiä kotost toonu soolauguritsu, kiä suidsusanna lihha, kiä ubinamahla. Setomaal oll' Sirid küdsānū ja üteh võtnu väigõkõisi pörknapiirakit, mia' saiõ' ruttu otsa. Nigu ka mi Tubli Olli küdset küümnidõga sõir.

Kohvikuh küdset kohopiimāviissenja krõngli oll' veiga makuš ja hüä, a tuud oll' nii pallõ, õt sai rahvalõ kodo ütehki panda' – osa inemiisi oll' jäänü tulõmalda. Juuki oll' kah viländ võtta', nii õt üle jäi nii veini ku hāndsāt. Vaest olõ-õs hāndsajagaja kah veiga päälēkājū. Rieka oll' küdsānū pia poolõpuudadsõ ja tekikõsõ sisse säet „leevālatsõkõsõ“. Jaimi tuu peräst naistõ vaihõl ar' – veiga hüä ja makuš oll' tuu ahopõrmandu pääl küdset leib!

Kiä tahtsõ, sai tandsi' ja üteh tsõõrih karada'. Vai uma vaihõl juttu aia'. Kaia' sai ka mul kokko säet ja Lipuvabrikuh kujondõt-trükitt juubõlinäütüst, kost õgaüts sai lukõ' mi aoluku ja kaia' pilte tuust, kohe mi aastidõ joosul esinemā olõmi joudnu'. Naase' lauli' ilosit seto laula, hüä' sõna' ja iist-ütēljet oll' mito. Aig lāts kipõstõ ja poolõ viiest oll' saal jo pia tõhāst jäänü. Tenolaulu joudsõ õks rahvalõ inne ar laulta'. Tii suurõ teno ja kundsoni kumardusõ kõigilõ koõtma tulnutõlõ, anna avvu kõigilõ abiliisilõ ja annõtājilõ, kitā süāimest ummi parhillatsit ja innitsit laulunaisi ja pillimiihi. Hoidku' teid Essukõnõ.

Ja panõ inemistõlõ süāmele – ku ti olõt kutsõ saanu', sis andkõ' aigsahe vai kutsõ pääl mērgit perāmātsēst kuupāväst tiidā', kas tulõt vai tulõ-õi. Olõ-õi sukugi illos, ku lupat ja jātāt tulõmalda-ülekõlistamalda. Kutsja'-peokõrraldaja' omma' süüke-juuke ja kõgõ muuga arvõstanu', teid avvulitsõst pidānū'.

Sõsarõ-pargi aoluust saa pikebālt lukõ' mārdsikuu Setomaast.

Ilolinõ helõtaminõ Obinitza muusiumih

SARVÕ ÕIE

Õga olõminõ ja tegeminõ saa kõrrast otsa, õt sis mēntsegi' ao peräst vahtsõst pääle naada'. A aig lātt huulmalda' tuust, midä mi tii vai kuis mi tii, tagasikāānāhüse kotust aojoonõ pääl olõ-õi, mi saa õnnõ taadõpoolõ tagasi kaia'.

Mõtõld mõtõh, õt kuvvamuudu Obinitza muusiumitarrõ inābā ello tuvva' ka' sis, ku külālisõ' siia' väiga' trehvā-āi. Soo aestak nimehtedi helõtamisõ aestagas. Tuu tähendās, õt olõs hüä veidebā olla' üte kotusõ pääl, õt unõhtasi-i hinnāst pikālt pingi pääle, õt om vaia hinnāst helõta', ütškõik

Tandsutarõ Obinitza Muuseumitarõh.

Sundelli Harri pilt

kuvvamuudu.

Ilolinõ helõtaminõ ommõgi' tandsminõ. Hõika' tandsuhõim

kokko ja pillimehe' kampa ja tandsminõ ommõgi' tarõh. Ja säänestmuudu saigi' tettüs.

Talvitsõl aol vasta kevājät korjutt muusiumitarrõ kokko nelāl kõrral, õga kuu üte puulpühā õdagu. Kavvõba maa takast tulõjit oll inābā ku lähēbit. No' sis proomi mõtõlda', õt mille säänestmuudu. Vaest siihsamah om joostõlõmist ja tandsmisi inābā ku muial ja aig lātt tuu pääle ar', jakku-ui aigu õgalõpoolõ.

Om kuis om, a nuu' kiä' tullī' ja olli', nuist om hüä miil meele ku kutsjilõ ja näile hindāle, selle õt õgal kõrral oll kuigi' eismuudu olõminõ. Huvtav oll ka' tuu, õt pillimāngjit oll nii hulga, õt vaehtõpāäl olõ-õs kin-kõlgi' tandsi', kõik tahtsõ' ütehkuuh mēngi'. Suur teno Einike-sele, kiä võtt koolilatsi hindāle

handa ja tull tšuut varahappa, õt harõta' ja oppi' mõnt vahtsõt mēngu. Pilliklubi inne tandsutarrõ, ku pillimehe' saava' uma vaihõl niisamata mēngi'. Latsi jaos om hüä ja väiga' vaia suuriga' üteh mēngi'. Niisamata mēngi' om üts asi, a tandsjidõ jaos om tšuut tõõnõ, õt tandsjil olõs hüä tandsumuudu tandsi', õt olõsi-i võimlõminõ.

Nuu' nelli kõrda olli' kõigi jaos ummamuudu opmis-kõrra', õgaüts midāgigi' oppõ, kiä' vahtsõ tandsu, kiä' pilliluu, kiä' ütehmāngmisõ vai sai vahtsõ inõmisõga' tutvās ja sõbras timāga' tandsih. Viimātsel kõrral oll nuuri ja latsi, kõik tsillõkõsõ' olõ-õs viil uma jala-pääl kauja', tandsõ' imä üsāh.

Mi olõ joudnu' aestaga kõgõ oodõtuppa aigu, kēeh om suvi, mia' om kaumisi ja külālisi vastavõtmisi täüs, tuuperäst jääs no' muusiumi tandsutarõ unõs-sihe, a herānes vahtsõst sis, ku koolilatsõ' kuuli lāāvā'. Suvõl mi trehvā mõnõl kirmasõl vai pidol. Ku vaehtõpāäl joud saa otsa vai om mēānēgi' pahandus, sis tasos otsi', õt koh tandstas ja sinnā' minnā', selle õt tandsmīsõga' raptat kõik halva ja rassõ hindā külest ar' ja kodo minneh olõt vāsünü', a samah hing om kerge ja puhas.

Ilosat tandsulist ja nalalist suvõaigu, pallõ päivā ja pallõ päivi, pikki jalotamisi ja hulga kulātamisi, kullā sõbrakõsõ' ja sugulasõkõsõ'!

Seto Kuningriigi võistluisi juhõndi' 2023

SÕNOLISÕ VÕISTLUS

Timahava om Seto Kuningriigih jalki sõno-liisi võistlus! Õks tuu jaost, õt nuu' naase' ja mehe', kiä' mõistva' seto laulu tetä', saanu' hindä vahtsit laula üteh kooriga ette kanda'.

Õsoh Setomaa leheh annami kõigilõ tiidä' kats laulu teematsõõri, õt kõigil olõs aigu paar kuud sõnno märki'! (Muidoki võit laulda' ka ilma ettevalmistamalda', nigu lauluimä' lauliva'.)

- **Seto laul ja tõõsõ' laulu'**
- **Seto kiil ja tõõsõ' keele'**

Kuningriigih pääväl tõmbas ülembsootska kõigi näteh katõst teemast vällä üte – tuu om timahavadsõ sõnolisõ võistlusõ teema.

Võistlõma oodami kõiki naisi ja mihi, kiä' mõistva' seto laulu tetä'.

Sõnolisõ võistlus om seto leelo võistlus, hinnatas laulu, miä om ette ant teema perrä tettü vanna muudu seto laul (salmikõisi, riimilist laulu ja pille siiä' võistlusõlõ oodõta-i).

Laul piät olõma ette ant teema perrä. Laulu kand ette tuu, kiä sõna' om vällä märknü.

Papró päält maaha laulda' tohi-i. Laul tohi-i olla' pikep ku 6 minotit.

Sõnolisõ võistlus olõ-i koorõ võistlus, tuu tähendäs, õt hinnata-i koori, a sõnolisõ laulu ja sõnno. Muidoki om tähtsä, õt sõnoliinõ laulnu nii, õt kooril kerge perrä olnu üldä'. Ütest koorist või võistlõma tulla' mitmit sõnoliisi!

Päävedosnik: Kalkuni Andreas, andreas@folklore.ee

PILLIMIHI VÕISTLUS

Võistlusõl sorditas vällä üts kuninga pillimiis.

Mängi' võit:

- libliklõõtsa, Teppo tüüpi lõõtsa, karmoškät
- kiigat
- (seto helühannaga') kannõlt

Midä kaetas ja kullõldas välläsortmisõ man:

- Tulõ mängi' üts seto kargus ni üts lugu, midä mängitäs Setomaa.
- Pillimäng õkva kisk tandsma.
- Pilli perrä om hüä ja kerge seto muudu tandsi' ja lugu om mängit kimmä taktiga'.
- Pillimiis piät tiidmä, mäntsest nulgast lugu peri om vai kinka/minka perrä tä om tuu ar' opnu.

Hindamistargol om õigus jättä' avvuhind vällä andmalda', ku olõ-i sood kõrda täudet.

Päävedosnik: Leima Evelin, 5272 216

KIMMÄS SETO KEELE KÕNÕLÕJA

Õt Seto Kuningriigih kimmä kõnõlõja tiitel saia', piät mõistma seto keeleh hõste kõnõlda'. Tuu jaost tulõ rahva iih ette kanda' väiko jutu-sõkõnõ. Jutt om ette antu kiräkeeleh ja andas aig ette valmistada' ja siis lava pääl tuusama jutt seto keeleh ette kanda'. Päämäne om, õt tulõsi-i sisse kiräkeeleh sõnno.

Kõnõlõja man hinnatas:

- seto muudu sõnasäädmist jutussõh
- seto muudu sõnno käändmist-püürdmist ja keelekumu välläkuuldumist (intonatsioon)
- vannamuudu ütlemitõ ni sõnno tarvitamist

Päävedosnik: Nassari Elvi, 5271 760, Elvi.Nassar@evm.ee

KARGUSÕKARGAJA, KASATSKILÜÜJÄ VÕISTLUS

Valitas illos, tark ja kõrralinõ seto esindäjä.

Kõgõ paremb kargusõkargaja ja kasatskilüüjä:

- mõist seto muudu tandsi'
- om seto muudu olõkiga' ja kihähoitmisõga'
- mõist hinnäst pillimehe muusiga perrä säädä' ja tandsi'
- kargusõkargaja tands tsõõrih tõisiga üteh-kuuh ja edvistämäldä' kaejidlõ jaost

Ku om veidembä ku kats võistlõjat, sis hindamist tulõ-i. Hindamistargol om õigus jättä' avvuhind vällä andmalda', ku olõ-i tingimuisi täudet.

Päävedosniku': Keerpalu Marika ja Elina, 5289 928

SÜÜKE JA JUUKÕ VÕISTLUS

SÕIR. Sõiravõistlusõlõ tuudu sõir piät olõma tettü värskest kraamist (sisse om pantu piim, kohopiim, võid, muna'), ostõt vai murõhtõt Setomaa vai Võromaa talost. Sõir piät olõma ilosa värmiga, tihtsä olõmisõga, hüä värski lõhnaga, hindäl tett. Sõira seeh võiva' olla' õnnõ küümne'. Sõira võtt vasta komisjon, kiä ütles, kas sõir kõlbas võistlusõlõ vai ei. Sõira meistriis saa peremiis vai pernaane, kelle sõira rahvas parembas tunstas. Sõira tegemisõ kotsilõ saat küsüdä' nõvvu Luigasõ Inaralt, 516 8 422, ni Hõrna Riekalt, 5620 3374.

LEIB om kullandõ pala, minkalõ anti suud, ku käärokõnõ maaha sattõ. Leib piät olõma vannamuudu tett, hüä maigu ja lõhnaga, ilosa näoga, päält ille ja paksu koorõga. Päälle jauha või leevä sisse panda' õnnõ tuud kraami, miä kasus Setomaa. Leevä võtt vasta komisjon, kiä ütles, kas leib kõlbas võistlusõlõ.

KOHOPIIMÄ PIIRAK. Piirak om illos, kõllanõ, kohetus sepäga tett, soolanõ vai makuš. Piiragu sisse om pant õnnõ kohopiimä, tuurjuust kõlba-i. Mano om lubatu panda' kraami, miä kasus Setomaa: mustkit, palohkit ni tõisi mõtsa- ja aiamarju, miä' omma' jo mustid-sõst aost päälle väärt söögikraam olnu'. Piiragumeistrist saa tuu, kinka piiragu maitsmisõl rahvas kõõ parembast tunstas. Piiragu tegemisõ kotsilõ saat küsüdä' nõvvu Luigasõ Inaralt, 516 8422, ni Hõrna Riekalt, 5620 3374.

Kõrraldaja: Järveveere Angelika, 5665 6240

HANSA, OL', TAAR ja VERREV VIIN.

Setomaa paktsamatett kraami õks nõnnopite. Tuuperäst piät joogi', miä' kuningriigi võistlusõlõ rahvalõ maitsmisõst tuvvast, olõma hüä maiguga, vannamuudu ja kõrdapite tett. Kõrralinõ **hansa** piät õks vana viisi perrä olõma mito kõrda läbi aet ja tohi-i olla' vähämb ku 45 kraati kangõ. Õigõ hansa om rüäst tett ja väega avvu seeh omma' nuu' meistre', kiä' viil eis' ka rükä kasvatasõ'. Vannamuudu tett hansa om klaar ja ilma värmildä ni hüä lõhnaga, minkaperrä saat õkva üldä', õt kraam om paslik ja õigõ. Hüvvä hanšat piät vällänagemisõ perrä jo tahtma ja maigo perrä hüäst kitmä. Vastavõtja piät kõrraga ar' maitsma hansa ni ütlemä tuujalõ, kas juuk lätt Seto Kuningriigi meistri võistusõlõ vai jääs rahvalõ maitsa'.

Ol' om üväst tett juuk. Olõ-i mesimakõ. Parasjako künün. Tohi-i olla' vesine. Piät olõma hüä juuva' ja tegemä meele kergest.

Taar olõ-i kali. Innevanastõ tetti õgah taloh ummamuudu taari. Taar om leevä vai leevä-koorikidõ vai muud muudu jauhhõlõ päälle pant vii hapnõmisõ perrä saad hapu juuk. Taar piät olõma ilosa värmi ja hüä lõhnaga, tegijä piät ar' seletämä taari tegemisõ. Taar piät olõma kõrralitsõlt aigupite ar' hapanu ja piät olõma juujalõ meelelinõ.

Verrev viin om kodoaia vai mõtsamafakõistõst õigõhõ kääritet juuk, miä olõ-i atkest last. Õga meistri tege ummamuudu, tuuperäst tulõ eis' pruuma tulla', õt meistri vällä sorti'.

Kõrraldaja: Toomiste Lauri 5243 876

Võistlõmma tuud kraami iist mastas rahha: sõir 12 €/kg, piirak 8 €/kg, leib 4 €/kg, hansa 8 €/l, ol' 2 €/l, taar 2 €/l, verrev viin 5 €/l.

Kraami piät olõma: sõira 2 kg, piirakut 2 kg, leibä (vannamuudu) 2 kg, hanšat 1 liitri (teräviläst vai linnaostõ tett ja üle 50 kraadi), olt 2 liitrit, taari 2 liitrit, verevät viina 2 liitrit.

- Kraami või tuvva' ka' inämbä ja sis tuu pandas kuningalavva päälle kostist.
- Kraamõ vastavõtminõ kellä 10.00–11.00.
- Hindaja' (söögi- ja joogimaitsja') andva' uma helü, a tuu iist tulõ massa': sõir 4 €, piirak 3 €, leib 2 €, hansa 5 €, taar/ol' 3 € ja verrev viin 4 €.

- Kõkõ inämbä helli saanu' söögi- ja joogitegijä' omma' rahva lemmiku'. Sõoaastagatsõ' sõira-, leevä-, hansa-, ollõ- ja taarimeistri' sortva' vällä seto söögi ja joogi asatundja'. Piiragu- ja verevät viina meistri selgus rahva helüde perrä.
- Juukõ ja süüke pruuminõ lõpõs, ku üte inemisõ tuud kraam saa otsa. Perräjäänü' joogi' ja söögi' läävä' kuningalauda kostist.

VÄGÜMEHE VÄLLÄSORTMINÕ

Setomaa kõgõ kõvõmba mehe välläsortmisõ man kaetas joudu, kimmäst kätt ja terä-vät nutti. Kihäkaal om õnnõ üts ja piä-i olõma Setomaa juurõ', om vaia julgõt päälennakamist. Kõgõst kõnõldas täpsembält võistlõmisõ man. Kõgõ kõvõmba vägümehe jaost olõ-i tähtsä' punkti', tä om tõisist üle, ku om õigõl aol õigõh kotusõh – kuningriigipääväl Rõsnah.

Päävedosnik: Laatsi Leivo, 5804 0577

KALAMEHE VÕISTLUS

Õt Seto Kuningriigi kalamehest saia', piä-i mitmõst tunnist Pihkva järve päälle kallo püüdmä minemä. Hüä kalamiis paistus silmä ka kuiva maa pääl kalamehele tarvilikkõ osavusülesandit täuteh. Kalamiis piät täpsehe lanti pildma, pal'astõ kässiga kallo püüdmä ja ummi tiidmisi kalandusõh näütämä. Ülesandõ' nõudva' kalamehele umast täp-sust, kannatlikku miilt ja õnnõ.

Päävedosnik: Liivago Imre, 5383 1637

NAISI NÄPOTÜÜ VÕISTLUS

Teema: HELMINE/HELMILINE

Helmene om helmiga ilostõt seto naase pääsiid, miä om muudu lannü ildampal aol. Timahava saa kuninga näpotüü meistrist tuu, kiä om kotoh valms tennü kõkõ ilosamba ja kõkõ inämbä seto muudu helmise. Konkursil hinnatas, ku kõrdapite ja ku keerolitsõlt om tett, kaetas seto muudu olõkit.

Viimäne aig helmise tuumisõst üteh nimesildiga om 1. august 2023 Seto Käsitüü Kogo kontorihe Verskah. Tõid võõdas vasta ka kuningriigipäävä hummogu infotelgih kooni' kellä 11.

Tõid hinnatas ja hindaja' kuts kokko Seto Käsitüü Kogo. Kõigist konkursilõ esitet tõiest pandas kokko näütüs. Rahva hääletüse tulõmusõna kuulutadas vällä ka' publiugu arvatõh kõkõ ilosamba helmise valmistanu' näpotüülinõ. Vällä andas kats auhinda: rahva miildumine ja žürii paremp.

Päävedosnik: Kala Ingrid, 5620 0057

Meremäe Kooli lastõ oppõreis Viländi-, Saarõ- ja Muhumaalõ

3.–4. mail käve' Meremäe Kooli 4.–7. klassi latsõ' oppõreisil Muhu- ja Saarõmaal.

Sinnä' sõitõh lätt tii Viländist müüdä ja mi alosti umma ekskursiooni Ugala tiatrih kriminaalsõ nuurietendüsega' „Piruka magus põhi“. Päälle lõonaht Ugala kohvkuh mi tei üte tsõõri Viländi Lossimäkih (õt peräst piiskopilinnusõga' kõrvotsidõ säädä') ja sis sõidi Virtsu poolõ. Mi siäh oll ka' nuid, kinkõlõ oll tuu edimäne kauminõ Saarõmaalõ.

Mi sõidi edimätsõ huuga' Muhust läbi ja õdagu olli Orissaarõh. Sõidu aol küüsse' oppaja' erinevvi küüsumiisi.

Meremäe Kooli 4.–7. klass Kurõssaarõh. Meremäe Kooli kogo pilt

Näütüses Orissaarõh sai' opilasõ' tiidä', minkõ poolõst om säälne staadion erissaganamõ. Järgmäne piatus oll Angla Tuuligumägi. Mi uudisti tuulikit ja sai tiidä', midä kõkkõ Saa-

rõmaa dolomiidist saat tetä'. Edimätsõ pääv viimäne piatus oll Panga pangal. Meele miildü illos luudus. Ka' soo aestaga edimäne suurõp ütime hālminõ sai sääl külähällü päält tettüs.

Üü olli Kurõssaarõh Mardi hotellih ja hostelih, koh oppõaol omma' üid ka' Kurõssaarõ Ammõtikooli ja Saarõmaa Gümnaasiumi opilasõ'.

Tõösõl pääväl mi alosti Sõrvõ külästuskeskusõh ja tulõtor-nih. Tõrni minemisõga' sai tett kihälisõ kasvatusõ tunn. Sõrvõ seere kannah jalotõdõh ja luudust kaates ja lutsu visatõh sai' läbi võõdõt erinev' teema' nii bioloogiah, maatiidüseh ku ka' füüsikah. Opilasõ' löüdsõ' ran-nast ka kats õnnõtul moodul hukka saanu' hüljest.

Peräst lätsi piiskopilinnusõhe, koh mi olli paar tunni. Opilasõ' sai' ülesandõs löüdü' ekspositsioonist vähäbält üts küüsumüs, midä tä arvas, õt tõösõ' viil tuud tiia-ai vai

panõ-õs tähele. Näütüses, õt kas tiit, mille om piiskopilinnusõ üte saali pörmanduh ütesä umbõs 20 cm läbimõõduga' mulku? Peräst oll bus-sih viktoriin, koh opilasõ' sai' ütstõõsõ käest küüsüdä'. Mõnõ opilasõga' joudsõ viil ka' Kurõssaarõ kuursaali restorani inter-jööri uudista', õt saia' mõttit mi kooli kohvkuh sisekujundusõ muutmisõs.

Päälle lõõnõht restoranih Kass naksi kodo poolõ sõitma. Kõrrast kääni sisse Kaali kraat-rit kaema ja sis edesi sõidi Muhu muusiumi, koh meele kõnõldi parhilla' pallo kõnõld kirānigust Smuuli Juhanist ja mi sai kõrvotsidõ säädä' Muhu ja Setomaa taloehitüist, õt midä om eismuudu, midä ütesaga-

maist. Rõividõ man sai kaetus, õt mäntse' värmi' omma' olnu' näide vannu rõividõ man ja mäntse' mii' seto rõividõh. Koolimajah sai' opilasõ' hindä naha päält pruumi' innidseao kasvatusvõttit ja mõnt aigu hernidõ pääl põlvildõ olla'.

Ja ollegi' aig kodotiile minnä'. Suur teno oppajilõ Tarrosõ Airalõ, Tarrosõ Reinulõ ja Andresoni Sigrele, kiä' reisikava kokko sai', ja direktor Viidu Leelolõ, kiä sääd kokko tiat-riprojehti. Mi tennä Võro Spordikooli bussijuhti ja kõiki Meremäe Kooli opilaisi, latsõvanõbit ja kohalikõ ettevõtjiti, kiä' meele hüätegevüslükõh kohvikih omma' abih olnu', õt reisirahalõ lisa tiini'.

Meremäe Kuul

Mi käve 12.–17. aprillil ütsäkeiste Milanoh: oppaja’ Evi ja Fee kuuh Eia Mariega’ ja katsanda ja ütsändä klassi opilasõ’ Ksenija, Jaanika, Ingel, Pilleriin, Uku ja Oliver.

PALOKA PILLERIIN

Meremäe Kooli 9. klass

12. aprill

Päivä kell üts nakas kooli iist sõit Riia linnujaama. Mi tei väiko piatusõ Siguldah Šokolade poodi man. Kell 17 mi olli jo linnujaamah. Linnuk pidi vällä lindamma kell 19.05, a jäi umbõs 20 mintat ildas. Ku linnuk tull, sis meil oll väiga’ hüä miil, öt mi saa linnugi pääle, a meil tull viil üteh väikoh roomih uuta’.

Lindaminõ oll väiga’ äge, kukki’ ma olli tšuut pettünü’, selle öt mullõ lubati kotus aknõ mano, a aknõ asõmõl oll sain. Ku kol’ tunni lindamist läbi sai, sis meil oll vaia väiga’ ruttu jouda’ Milano keskliina sõitva bussi pääle. Ku mi olõs tuust maaha jäänü’, sis mi pidänü üüset linnujaama jäämä.

Feel oll üteh latsõkäro, mia oll pagasih, ja tä jäi tuud uutma, a mi lätsi õigõt bussi otsma. Feel läts viil veidõ aigu, Ingel küüsse bussijuhilt, ka tä om nõuh veidõ uutma, a Fee joudsõ õnnõs täpselt õigõs aos.

Milanoh oll meil vaia löüdä’ raudtiijaam, mia oll peris lähkoh. Rongiga mi sõidi üumajja Busto Arsizioh. Väläh sattõ vihma, a meil oll vaia löüdä’ üumajakotus. Mi sai lähihäm-

Reisilisõ’ Itaaliah.

Paloka Pilleriini pilt

Reis Milanohe

mest. Korter, koh mi üüid olli, meele väiga’ miildü.

13. aprill

Hummogu sai pikält maada’, selle öt õdagu mi sai ilda sängü. Ku hummok oll peet, sis Oliver ja Uku lätsi’ puuti õdagusöögikraami ostma. Ku poodi-reisil kauja’ olli’ tagasi joudnu’, sis mi jalodi rongijaama ja sõidi Milanohe.

Raudtiijaamast umbõs 40 mintat jalotamist ja mi olligi’ joudnu’ Duomo katedraali mano. Kõik pääle oppajidõ ronõ’ üles. Inne, ku meid sisse lasti, kaeti meid ja mi koti’ läbi, öt midägi’ kahtlast olõsi-i. Müüdä reppe minek oll väigagi’ väsütäv ja üles joudõh kõik hingeldi’. Säält üleväst oll väigagi’ võimas kaia’. Tagasi alla minneh oll kül’ repiastmit inäbä ku inne. Mi käve katedraalih seeh

ka’ ja panni kündle. Pääle tuud astõ sisse katedraali muusiumi, koh oll hulga huvtavva kaemist. Sääl oll näütüses katedraali suur makett ja vitraasi’. Huvtav oll tuu, öt sääl paistu’ olõvat katedraali tornõh olnu’ vana’ kujo’, mia’ olli’ täks remonditüü aol ar’ maaha vöödõt.

Päält muusiumi mi naksi liikumma rongõ poolõ. Lätsimi läbi ilosa pargi, koh mi tšuut puhksi jalga ja anni tuvvõlõ küpsiseraasakõisi. Edesi jalodi rongi pääle ja sõidi tagasi Bustohe. „Kodo“ joudõh puhksimi ja teimi süvvä’. Söögis olli’ väiga’ hüä’ *wrapi*’. Õdagu kaimi viil kinno ja sis lätsi magama.

14. aprill

Täämbä oll päiv täüs tegemisi. Hummogu kõgõpäält lätsi ma’ Fee, Evi ja Eiaga’ puuti, öt söögikraami osta’, minkõst viou-

leibu üteh tetä’. Ja sis jäl’ raudtiijaama ja Milanohe. Sääl sis otsõmi üles Aquario Civico muusiumi, koh oll hulga akvaariummõ suuri ja väigokõisi kallu, karpõ ja millimallikidõ jaos. Sis jalodi kindluistõ, koh olli’ eri aost maali’ ja skulptuuri’. Sääl olli’ pia õga roomih ka ullidu ilosa’ laemaali’.

Viil joudsõ kavvu’ loodusmuusiumih, koh olli’ kalliskivi’ ku ka’ fossiili’ ja innealoluku eläjidõ kujo’, a lae all rippu väiga suur vaala luustik. Peräst kävemi viil mõnõh poodih ja sis sõidi jäl’ tagasi.

15. aprill

Täämbä mi lätsi tšuut varahappa vällä, meil oll vaia varahappa tagasi olla’. Kõgõpäält käve kunstimuusiumih, koh pia õga pildi pääl oll kujotõt Jeesust, selle öt itaallasõ’ omma’

päämätselt katoliiklasõ’ ja näide jaos om usk väiga’ tähtsä. Nuu’ pildi’ olli’ maalit umbõs 700–800 aestaga iist ja tuulaiga oll usk viil eriti tähtsä.

Mi käve üteh kerkoh, koh pidi olõma kabel, mia oll „ilostõt“ pää- ja tõisi luidõga’. Edimält mi lövvä-äs tuud üles. Lätsi tõistõ kerkohe, koh oll parrahe laulatus. Vällä tullõh sai arvu, öt mi olõ lännu’ sisse võlsist ussõst. Peräkõrra ku kohalõ joudsõ, sis näi, öt sääl olli’ kõik saina’ ja lagi täüs pääluid ja tõisi kuntõ. Ku kerik kaet, oll plaan minnä’ edesi Leonardo da Vinci muusiumi, a kõigil olli’ kõtu’ tühä’, sis mi istõ ütte kohvkohe, koh sei *cannolisid*, mia’ olli’ väiga’ hüä’ ja ka’ väiga-väiga makõ’.

Süük süüd, lätsi edesi Leonardo da Vinci muusiumi, koh oll väiga’ põnnõv ringi kaia’. Sääl olli’ Leonardo erinevä’ vällämõtõldusõ’, nt lindamisõ massin, oreli muudu asi ja n-ü mootorpaat. Käho oll tuust, öt muusiumil oll õnnõ üts korrus. Muusiumih kaut, no’ sis ummapääd hulkminõ. Mi Jaanikaga’ lätsi suveniiripuuti, öt kodot-silõ midägi’ üteh osta’. Sis restorani, koh mi mõtli võtta’ üte puuvilasaladi, a säänestmuudu õks saa-as ja mi võti kats. Kukki’ tuu salat mass 10 €, oll tuu kogõmus pallo inäbät väärt.

Ku vaba aig sai läbi, sis mi oodi tõisi üte ilosa avvusamba man. Sis jal’ raudtiijaama, koh meil oll viis mintat aigu, öt osta’ piledi’ ja jouda’ rongi pääle. Kukki’ piledimüüjä ütél, öt soo edimätsõ rongi pääle tohi-i minnä’ ja mi pia uutma 30 mintat, mi usu-us timmä ja lätsi õks tuu rongi pääle. Tull vällä, öt piledimüüjäl oll õigus, selle öt tuu oll edimätsõ klassi rong. Kukki’ mi olli tuu rongiga’ peris hulga jo sõitnu’, mi olõ-õs viil trehvänü’ kontrolli. Ku kontroll tull, tä ütél, öt ku mi taha sinnä’ jäää’, sis tulõ osta’ kuvvõeuronõ pilet (muido oll pilet 4,2 €), öt sis om kõik kõrrah. A meil olõ-õs nii pallo vapa rahha, meil tull ar’ maaha minnä’.

Sis oll meil jäl’ valli’, öt kas istu’ ja uuta’ 30 mintat vai pruumi’ õnnõ järgmätse kalliba rongiga’, mia sõit poolõ

kipõbalt. Mi valõ tuu tõosõ ja sõit läts kõrda, mi pia-as tõist kõrda maaha minemä.

Üükotusõh vaeldi rõiva’ ja lätsi vällä pitsat süümä. Edimält paistu hüä mõtõh, selle öt ku jo Itaaliah olla’, sis tulõ muidogi’ näide pitsa ar’ pruumi’. Ku pitsa’ tuudi, sis mi jovva-as ar’ imehtä’, öt ku suurõ’ nä olli’. Õnnõ Jaanika joudsõ terve pitsa ar’ süvvä’. Tagasi joudõh mi kõik olli nii väsünü’, öt lätsi kõrraga’ magama.

16. aprill

Viimäne pikk päiv Itaaliah. Hummogu poodireis, öt kodot-silõ viil kosti osta’ ja käve läbi viil ütest töömeli hüäst ijätüsekohvkust. Üükotusõh säi hinnäst kõrda ja rongipääle minek ollegi’ käeh.

Rongiga’ sõidi Stresahe, mis oll illos kotus suurõ järve ja kolmõ järvesaarõkõsõga’. Edimält mõtli niisamata järve vee-reh jalota’, a sis mi sai tiidä’, öt paadiga’ saa nuidõ saari pääle minnä’. Olõs olnu’ patt jättä’ tuu sõit tegemäldä’ (10€ nägo). Mi käve katõ saarõ pääl. Saarõ’ olli’ väiga’ väigokõsõ’, a sääl oll hulga puutõ, kohvkõt ja restoranõ. Ku mi tahtsõ minnä’ tõosõ saarõ pääle, sis mi tiia-äs, öt kost mi paat vällä lätt ja mi jäi ütest paadist maaha. No mi lätsi sis järgmätsega’. Sääl olõ-õs väiga’ mõnus, paat kõvastõ kõiku, a ümbretsõõri oll midä kaia’. Pääle kõkkõ tuud lätsi mi jal’ rongi pääle ja sõidi üükotus-sõhe. Sääl alas suur asju kokkopakminõ ja sis magama.

17. aprill

Päiv naas pääle varra, kellä kolmõ aigu oll herätüs ja nelli oll takso ussõ iih, öt meid viia’ Milan Bergamo linnujaama. Linnugi pääle sai umbõs kellä säitsme aigu. Lintsi kats ja puul tunni ja sis sõit bussiga’ kodo poolõ.

Mi huvtava reisi iist tulõ teh-näddä’ hüvvi sponsorõ ja abilisi Kirsi tallo, Kooseri Mikku, Pai Vellot, Härmä tallo, A-Bussi ja Meremäe Kuuli. Aifumma hüäle ja kokkohoitvalõ reisiseltskunnalõ!

Potiseto’ tulõva’

6. mail oll Reegi majah filmikaemisõ õdak „Potisetod tulevad“. Kohalõ olli’ tulnu’ nii filmitegijä Urbla Piitre ku ka’ toonadsõ’ potiseto’.

LÕIVU MERLIN

Maja oll rahvast täüs ja nalja sai kõvastõ. Päämätse’ kohalõtulnu’ olli’ eis’ ütte vai tõist-piteh filmiga’ kõüdet ja filmi vaest mitugi’ kõrda nännü’.

Nalakas oll jo inne, ku nalalinõ kotus tull. „Potiseto’ tulõva’“ võisi’ olla’ ka’ edimäne töömõlielolinõ setokõisi dokumentaalkomöödia, no oll asju, midä sääl õks juhtu. No’, katskümmend üts aestakka ildaba, saat arvu, öt kuis aig ja elokõrraldus om edesi lännu’ ja pallogi’, mia toona oll lubat, täämbätsel pääväl olõ-õi mõtõldavgi’. Siih võisi’ tuvva’

hüä näüte tuust, öt kuis potiseto’ lätsi’ Rāpinähe vanadõkodohe ummi tegemisi tutvustamma ja paki’ vanakõisilõ ka’ kodost juuki vai sis kauss joo-giga’ käve käest kätte ja tuud nõsti’ erinevä’ majalisõ’ järest uma suu pääle – päält kovidi janti paistus tuu tävveste utopia. Täämbätsel pääväl lähebä’ vaest annasi’ sântse meelelahutusõ iist hooldõkodo kohtohe. Filmist paistu läbi ka’ tuu lihtsus ja kergus, öt mi lää ja kae, öt kuis saa, selle öt kuvvagimuudu õks saa ja kõik asä’ saat ar’ lahenda’. Kas täämbät-

sel pääväl võodas hobõssidõga’ miihikamp õgah taloh vasta, vot tuuh ma joht kindla olõ-õi. Naturaalmajandus maapiirkun-nah õnnõs viil toimis ja teno ökoliikumisõlõ kõik aig inäbä ka’ liinah, a õks oll süändläm-mistäv kaia’, öt kuis söögi- ja pesutehingu’ lätsi’ kipõlt läbi keraamiga iist.

Potisetokõisi ja tuud muudu mälehtedi vanast aost ja tuu tekk vallalõ ka’ ussi. Kauplõmi-sõh omma’ seto’ koo olnu’ kõva’ tegijä’, selle öt midägi’ muud jää-äs üle, maa olõ-õs vilälinõ ja perre’ olli’ suurõ’, tullegi’ löüdä’ pääle põllutõie ja näpotüü, öt minkaga’ rahha tiini’. Üldä-äi ilmaasalda’, öt mulk ikk, ku seto sündü, a mulgõl om täks tuu ütleminõ tõistpiteh. A üts ütime juun nuil katõl kangõl rahval õks om – nii mulkõ ku setokõisi siäst om Eesti saanu’ hindäle presidendi. Mulkõl sis Ilves ja setokõisil Karis.

Potisetokõisi retkel sai’ mit-mõki’ asä’ algusõ, sh ka’ uma juuri tugõvap kintāminõ läbi muusiga ja umakultuuri – mõnõh mõttõh kodotulõminõ. Sama potisetodõ kamp om tennü’ Setomaal peräst suuri tegusit, mia’ omma’ suurõbalt

vai vähäbalt tennü’ Setomaad parebas – nuu’ omma’ inemisõ’, kiä’ tii-i lihtsalt hindäle, a kiä’ mõtlõsõ’ kogokunna pääle. Tõ-nõkõrd om vaia veidõ mõtõlda’ kastist vällä ja tuu vii edesi ja and vahtsit lahenduisi. Naa-tõh hilläkeiste mäntsegi’ tee-maga’ tegelemmä, sis tulõva’ ka’ lahendusõ’.

Täks oll ka’ ant projekti potisetodõl kõvastõ päälenakka-mist, a olõ-õs hobõssit õga keraamikat, a ummõhtõgi’ kõik sai kõrda, selle öt olõ-õi ilmvoi-malda’ asju, omma’ õnnõ lahen-dusõ’. Piirialal elleh saaki-i tõisildõ mõtõlda’. Filmi esitlõsul kõnõldi pallo ka’ tuust, öt kuvvamuudu täämbätsel pääväl olõs, ja jouti järeldüsele, öt olõ-ki-i. Aig pand asä’ paika. Nalält saa-ai võtta’ sääne suurõp punt hindäle nii pikält aigu, selle öt erinevvi kohtustuisi om hulga nii tüüalatsõh ku perekondli-guh plaanih. Samah väikobah formaadih no’ jo järeltulõva põlvõga’ tetä’ vahtsõlt taa asi, tuu olõs huvtav.

Filmi man väärisi ar’ märk-mist soo n-ü alastõ olõk ja dokumentaalsus, vaest ka’ piiri pääl olõk. Urbla Piitre väiga’ hüä tüü. Takkaperrä potiseto’

eis’ ka’ kiti’ Piitret, öt miis mõistsõ umma tüüd tetä’ nii, öt timmä panõ-õs tähelegi’, ja teno toolõ omma’ potiseto’ filmih umah ehedäh olõkuh – pohmak hummogu, eederi uim, müüdälaulminõ, karismaatilinõ potimüük ja õgah asah läbikõ-nõlõmisõ’. Midägi’ olõ-õi ilos-tõt, kõik om n-ü umah mahlah ja tuu tegegi’ filmi hüäs ja aigumadus. Arhiivih om väiga’ hulga filmi musta materjali. Urbla om Setomaal filmnü’ ümbre 200 tunni ja sääl om ka muud ku õnnõ potiseto’. Potisetodõl oll mitu retke, minkõst edimäne oll 2002, ja film tull vällä 2004.

Jo tunnõt hullõ mõttidõ generaatori’ Ahto ja Ain tulli’ mõttõ pääle, öt võisi’ tetä’ potisetodõ kaugi nii ku vanastõ. Edimält olli’ projektist puudu hobõsõ’ ja poti’. Timmo Margo-sõl oll toona’ uma tall ja hobõsõ’ ja Kriguli Meelis tekk pottõ, Krosmanni Piitre partsipille, ja nii kõik vajaligu’ projekti kom-ponendi’ olõmah olliki’. Mano tull viil üts jago karismaatilisil musikaalsit inemisi: Evar, Toomas, Margus, Ivo, Vahelaan ja mitmit tõisi.

Urbla Piitre oll katõl aestagal filmmäh. A kuvvamuudu tä

Setomaalõ juhtu? Nii ku pallõ-sidõgi’ asjuga’, mia’ Setomaal om juhtunu’, nii ka’ sool kõr-ral. Hõrna Aarest, kiä’ oll olnu’ paari aestaga iist ülebsootska, tekk Urbla filmi „Kuningas üheks päevaks“. Vai sis ehe klassika, öt annat sõrmõ ja vöö-das käsi, tulõt Setomaalõ ütte asja tegemä ja jäätki’ Kauma. Geograafilinõ ja etnograafilinõ ummamuuduolõminõ ja tõistmuudu olõk kõüdi’ filmi-tegijit ja tekkü huvi. Filmimiis tulõt miilde Ahto hüvvä müü-gitüüd, Evari flamenkot, hanša-juumist, projektirahhu küüsü-mist ja tõisigi’ nalālitsi olõmisi ni jagi filmiõdagul niisamata filmi DVD-sit.

Edimätsõ aestaga kaugih oll inäbä juhuslikku, öt läämi sinnä’, kohe tujo vii, a tõõsõl oll jo inäp ettemõtõlmist. Esitlõsõl küüsüiti, öt mille olõ-õi vahtsit kaukõ kõrraldõt. Tuu pääle ütél Ahto, öt mehe’ omma’ vanas jäänü’ ja hobõsõ’ omma’ ar’ koolnu’ ja aig om edesi lännu’. Ütskõrd oll plaangi’ tulla’ Evari hobõsõga’ Obinitsat Verskahe, a plaan jäi katski, selle öt midä sa tiit, ku hopõn Saatse saapah ar’ koolõs. Saaki-i edesi õga tagasi.

SÜNDMUSÕ' SETOMAAAL

- **1. juuni** kellä 8.30–12 Setomaa valla kuulõ ja latsiaidu latsikaitsõpäiv kindral Reegi majah.
- **1. juuni** kell 11 Setomaa valla väigokõisi vallakodanikõ vastavõtt kindral Reegi majah.
- **2. juuni** kell 17 Setomaa Muusigakooli lõpuaktus muusigakooli aulah.
- **3. juuni** kell 12 Obinitsa Muusiumi sünnüpäiv.
- **3. juuni** kell 12 II Seto päiv Ida-Virumaal.
- **4. juuni** suvistõpühä.
- **8. juuni** kell 11 kogokunnapäiv Setomaa hooldõkodo hoovih Miktämäel.
- **10. juuni** kell 11 XIII Satserinna sõirapäiv.
- **10. juuni** kell 20 tandsuõdak Synne Valtri Bandiga Saatse laululava pääl.
- **16. juuni** kell 16 Meremäe Kooli 9. klassi lõpuaktus Meremäe koolih.
- **16.–18. juuni** Seto käsituülaagri Litvinah.
- **17. juuni** kell 13 Verska Gümnaasiumi 9. klassi lõpuaktus Verska kultuurimajah.
- **21. juuni** kell 16 Verska Gümnaasiumi 12. klassi lõpuaktus Verska gümnaasiumih.
- **22. juuni** kell 14 Miktämäe Kooli 9. klassi lõpuaktus Miktämäe koolih.
- **22. juuni** kell 20 jaanituli Miktämäe paisjärve veereh.
- **23. juuni** kell 20 Verska jaanituli Verska sanatooriumi rannah.
- **23. juuni** kell 20 võidupäävä tähistäminõ Luhamaal.
- **24. juuni** kell 18 Treski jaanihäng x Traffic Treski Kүүnih.
- **24. juuni** kell 20 jaanipido Meremäe vaatõtorni man.
- **25. juuni** kell 12 Saatse Muusiumi sünnüpäiv.
- **30. juuni – 2. juuli** XIII nuuri laulu- ja tandsupido Talinah.

SÜNNÜPÄÄVÄ' JUUNIH

Ülendi Linda – 87 3. juuni Sõsarõ leelonaane, sõnolinõ	Taali Kati – 40 7. juuni Madara' leelotaja	Siruli Sirje – 59 14. juuni leelonaane	Tammiste Riin – 33 25. juuni Tsibihärläse' leelotaja, Taarka Perimüstiätre näütlejä
Ressi Georg – 79 4. juuni Hõpõhöimu laulumiis	Lintropi Aado – 67 9. juuni Liinatšura' laulumiis, folklorist	Lillmaa Tiina – 63 15. juuni Obinitsa raamadukogo juhataja	Süvaoro Tiina – 45 26. juuni Mokornulga koori leelonaane
Majaku Helju – 64 7. juuni Petseri Seto Etno-kultuuri Ühingu iistvidäjä	Niilusõ Olga – 73 10. juuni Ilolisõ leelonaane	Priksi Kristjan – 46 22. juuni muusigamiis	Kõivu Eha – 72 30. juuni Kuldatsäuga leelonaane
Nikitini Riina – 62 7. juuni Hõpõhelme' ja Meremäe mehe' leelonaane, Meremäe-Obinitsa naiskoori laulja	Pakleri Sirje – 79 12. juuni Hõpõhelme' ja Meremäe mehe' leelonaane	Vabarna Jane – 43 23. juuni sootska, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh, Verska Naase' leelonaane	Luiga Pille – 43 30. juuni Sõsarõ leelonaane
	Palmi Riia – 61 12. juuni Meremäe-Obinitsa naiskoori laulja	esä Sakarias – 54 24. juuni kerigumiis, laulumiis	

Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:

Aleftina Haljasmets	93	Jevgenija Kozlova	85	Ilse Raiv	82	Tiina Põlgaste	73
Jevpraksinia Štšegoleva	90	Aino Laiv	84	Olga Andresson	78	Joel Gilbert Pierre	
Olga Haak	90	Jaan Talas	84	Toomas Teervalt	78	Kuhlmann	72
Maria Viiard	90	Silvi Kahu	84	Aino Ilves	78	Ego Kõiv	72
Manni Toobre	88	Valentina Mehilane	83	Elme Haavik	77	Airet Haavaoks	70
Luule Aste	88	Sofia Uibo	83	Luule Kuura	74	Anatoli Bõkov	70
Valentin Saaremets	88	Taimi Priikko	83	Pelageja Sass	74	Aino Karja	70
Einu Mäepalo	86	Sinaida Järv	82	Lilli Piksõõt	74		

Eesti Maaülikooli kol' välähpuul konkurssi opmis-kotust Setomaa noorilõ

Eesti Maaülikuul võtt 2023. aastagal välähpuul konkurssi opma kol' Setomaalt peri nuurt (<https://www.emu.ee/et/sisseastujale/bakalaureuseope/vastuvott-vastuvotutingimusi-arvestamata/>, kae' punkt 2).

Välähpuul konkurssi kotusõ pääle konkuriirmisõ jaos om vaia Setomaa Liidu ja Seto Kongressi Vanõbidõ Kogo soovtust.

Soovtusõ jaos om vaia saata' CV, avaldus sooviga' ja moti-vatsioonikiri 3. juulini' aad-ressi pääle info@setomaa.ee. Motivatsioonikirä pikkus võisi' olla' puul lehekülge ja säääl võisi' jaka' ummi mõttit, kuvvamuudu šoo eriala võisi' avita' ello Setomaal.

Kindlahe om vaia õigõ ao pääle esitä' sisseastmisõs vaia minevä' dokumendi' Eesti Maa-ülikuuli, kae' infot Eesti maa-ülikooli lehe päält (<http://www.emu.ee/sisseastujale/>).

6.–7. juulil omma' SL ja SKVK puult kokko pant komisjoniga' kõnõlõmisõ päävä'. Komis-jon hindas kandidaadi innitsit tegemisi kodokotusõh, huv-tõtust, tiidmisi umast kodo-kotusõst, kultuurist ja kuis tä om valms Setomaa tegemisih ja seto organisatsioonõ tüüh üteh lüümä.

Välähpuul konkurssi vasta-võtt om Setomaa Liidu, Seto Kongressi Vanõbidõ Kogo ja Eesti Maaülikooli vaihõl kõüdet lepinguga'. Eesti Maaülikuul om võimaldanu' Setomaa noo-rilõ kol' konkursivälist opmis-kotust aastagast 2005.

Mano saat küüsüdä' 510 6664, info@setomaa.ee (Kaja Tullus).

MATSURI KOOLI KOKKOTULÕK nakas pääle puulpühä, 8. juulil kell 12 Matsuri küläplatsi pääl.

Lähembält saat küüssü' Palmi Silvilt (palmsilvi@gmail.com).
Õt näütüst kokko saia', olõs vaia ka klassipilte.
Ku kinkõlgi võimalik, sis pallõ pildi' saata' taalõsamalõ meiliaadressilõ.

Õnnitlõmi tillokõisi vallakodanikkõ!

HARALD RAHUSOOV
GETTER ALLA

Leinämi

- † Ilmar Juus
- † Aleksandr Jerešin
- † Zinaida Kütt
- † Enn Laanemäe

HUNDI
VEERA

3.07.1935 – 30.04.2023

3. juulil 1935 sündü Kulla per-rehe tütrekene, kinkõlõ panti nimes Veera. Inne timmä olli' Anastasial ja Fjodoril latsõ' Tanja, Mihhail ja Aleksandra. Nä elli' Petsere liinah. Esä oll puusepp, kiä oll üts Obinitsa kerigu ehitäjist ja pand kerigu pääle risti. Imä oll kodonõ ja ku kinkõlgi' oll vaia, sis käve latsõhoitjast.

Elo Kulla perreh hüürdü rahutsõhe kooni' 24. maini' 1939, ku Petsere läts palama ja 650 elomajast häädü 212. Tuli palot ka' näide kodo. Pereh jäi tervest. Suvõ ja talvõ nä elli' Truba küläh

vanaesä man. Teno lelli abilõ oll järgmätse aastaga suvõst näide Petsere maja vahtsõst üles ehitet.

Veera koolitii naas pääle Petsere 7-klassilitsõst koolist, edesi läts Petsere Keskkooli Eesti osakunnah. Teno targalõ meeleele ja hüäle vinne keelele pakti tälle algklassioppaja tüükotus Metkavitsa koolih, koh tä oll vinne keele oppajas septembrist 1954 kooni' 1956. Edesi oll tä paar aastakka Smolenska koolih, sis Kossõlka koolih, sis Põlvah Mammastõ koolih jo algklassõ oppaja. Viies tüükotus oll Põlva sideh, sis 30 aastakka vinne keele oppaja Põlva Keskkoolih, aes-tagil 1994–1997 Verska sanatooriumih kultuuritüü organi-siirjä, viimäne tüükotus Kernu koolih oppaja (2006–2007). Nuidõ kõigi tüükotussidõ kõrval oll kõgõ tähtsäp ja pikäao-litsõb olla' imä, vanaimä, vanavanaimä (1961–30.04.2023).

1958. aastagal Kossõlka koolih sai Veera tutvas Lõtina küläst peri Piitrega' ja järgmätse aastaga 5. novembril sai Kulla Veerast Hundi Veera. Nä lätsi' õigõ piä elämä Põlvahe, kohe Piitre sai tüükotusõ ja kümne aastaga peräst oll näil uma maja ehitet. Tuu ao seeh sündü' perrehe Heldur, Eve ja Katrin. Näide pereh saa-as pikält kuuh ellä', Piitre elo-päävä' sai' läbi 23. märdsil 1989.

Veera oll nalälinõ, naarulinõ, tüülinõ ja käpe õga asä pääle, timmä jakku kõigipooli. Täl oll hüä lauluhelü, mänge pilli, mia' pand ka' tõisi üteh laulma ja tandsma. Veeralõ miildü süvvä' tetä' ja pidolaudu säädä', viimätsel aol pruumõ internetist löüt retsepte perrä tetä'.

Tervüs nakas kehväst minemä 2013. aastagast, a toolõ kaemalda' tä pruumõ õgalõ poolõ jouda', kohes mõttõkõnõ mõtõl ja süä kisk. Tä käve kerkoh laulmah, lugi palvit, oll kõõ lõpus ja naarulinõ, tekk huulmalda' kehväst mine-väst tervüsest hoolõga' näpotüüd. Viimätsil katsal aastagal sai Veera sõbras arvudiga', säält tä sai tiidä', õt midä muial tetäs ja kuis eletäs. Veera uut keväjät. Tä nakas uutma ja plaanõ pidämä jo vahtsõ aastaga edeotsast, õt midä ja kohes külhä' ja maaha panda'.

2006. aastagal luudi Põlva Seto Selts, minkõ liigõh oll ka' Veera. 2014. aastagani' laul Veera Ilolisõ koorih killõt. Tälle miildü kirota' nalälisi õgapääväelolisi laulusõnnu. Kukki' tervüs läts kõikaig kehväst, tuust huulmalda' tä käve viil 2016. aastaga suvõ Udmurdimaal leelotamah. Seto Seldsi viiedäl aastagapääväl Veera juhend ja esit latsiga' setokee-lidse näütemängu.

Veera oll Põlva Pääväkeskusõ liigõh pikkä aigu, 25 aes-takka. Tä kudi keerulidsõ kiräga olasallõ, kampsõ, kin-dit-sokkõ. Ku tetti käsituüklubi näütüisi, sis olli' poolõ' asä' just Veeral tett.

Puhka' rahuh, armas Veera!

Umadsõ'

Midä latsõlatsõ' ja latsõlatsõlatsõ' omma' MAMMA kotsilõ tähele pandnu':

- Ivo – kohopiimä pontšiku', hüä' söõgi', õt kõtt täüs olõs, katõt laud, arvuti api sai sagõhöhe anda'
- Mattias – kunagi olõ-õs kuri, süük lavva pääl, väiga mitmõkülgne valik
- Petrik – elorõõm, särä
- Laura-Maria – hüä süä, lauluhelü, kohopiimä-pannkoogi'
- Helen – unõlaulu', joulu' Põlvah, söõgi' – eriti kohopiimä pontšiku'
- Jaan Jesper – pakõ kõgõ pallõ süvvä', ku ilm oll illos, sis oll tä kõik aig aiah; kudi sokkõ
- Jete Miia – tä oll kõgõ abivalmis, kudi meele sokkõ
- Arabella – ku olli beebi, tekõ kleidi ja salli, miildü mammaga mängi', igatsõ timmä
- Kristofer – mamma näe-es prilleldä'
- Raiko – edimäne küsimus: „Süvvä' tahat?"; pakõ süvvä' ja opaš vinne kiilt
- Kristjan – seto laulu' ja akordionimäng